

L
a
v

T
r
o
c
k
i

TRANZICIJSKI PROGRAM

Smrtna agonija kapitalizma
i zadaci IV. Internacionalne

Lav Trocki

Tranzicijski program

*Smrtna agonija kapitalizma i zadaci
Četvrte Internacionale*

*Mobilizacija masa na temelju prijelaznih zahtjeva u
svrhu pripremanja preuzimanja vlasti
(1938.)*

Predgovor prevoditelja

Ovaj prijevod Tranzicijskog programa na hrvatski jezik namijenjen je u prvom redu antikapitalističkim aktivistima, te naročito aktivistima organizacije Radnička borba kojima temeljni principi ovoga dokumenta, ugrađeni i u Programске osnove Radničke borbe, služe kao rukovodstvo u svakodnevnoj političkoj praksi. Tekst je posebno prikladan kao štivo za izučavanje teorijskih fundamenata nužnih za oblikovanje političke prakse utemeljene u načelima revolucionarnog socijalizma. Osim toga, Tranzicijski program namijenjen je svima onima koji se žele bolje upoznati s političkom tradicijom i stavovima Četvrte internacionale. Zbog zaista velikog eksplicitnog i implicitnog utjecaja ove političke tradicije, popularno nazivane trockizmom (koja je, ilustracije radi, u Francuskoj i Britaniji u antikapitalističkim snagama dominantna) na svjetski i zapadnoeuropski antikapitalistički pokret u ideološkom i organizacijskom smislu, pobliže proučavanje ovoga dokumenta trebalo bi biti u interesu šireg kruga antikapitalističkih pojedinaca i političkih teoretičara, pa makar polazili i od sasvim suprotnih načela.

Kao i sva vrijedna djela revolucionarne političke misli *Tranzicijski program* na sebi nosi snažan otisak historijskog trenutka u kojemu je nastao. On ne predstavlja tek apstraktno teorijsko razmatranje, niti popis univerzalnih revolucionarnih recepata. Baš naprotiv, *Tranzicijski program* zamišljen je i izrađen kao rukovodstvo za konkretno političko djelovanje u tmurnom socijalnom i političkom krajoliku 1938., na kojemu su se izdizali zločini kapitalističkog poretka, približavanje svjetskog rata, fašizam i staljinizam; u kojemu su organizacije radničke klase – socijaldemokrati i zvanične „komunističke“ partije – pokazale svoju punu nesposobnost ostvarivanja zadataka koji su se pred njima nalazili, te potpunu izgubljenost za ciljeve radikalne društvene promjene. Duboko izdajnički i oportunistički karakter tih organizacija možda nije bio toliko jasan velikom broju ljudi u ono vrijeme, no on je danas – kada socijaldemokratske partije provode neoliberalne reforme, a „komunističke“ zauzimaju reformistički prostor koji je nekada pripadao socijaldemokratima – i više nego očit. Upravo u tom smislu možda i više nego ikada ranije vrijedi dijagnoza postavljena u Tranzicijskom programu : *historijska kriza čovječanstva reducirana je na krizu revolucionarnog vodstva*. No ako tu problematiku ostavimo po strani, čini se kao da sve do sada rečeno dodatno sugerira pitanje koje se javlja prirodno: “u kojem nam političkom smislu Tranzicijski program može biti uopće zanimljiv osim eventualno kao povijesni dokument”? To pitanje usko je povezano i s pitanjem o smislenosti napora usmjerenih na njegovo prevođenje i distribuiranje u ovome trenutku. Radi li se o nekakvoj političkoj bibliji lišenoj dodira sa stvarnošću koja služi za legitimaciju opskurnih “revolucionarnih” sektii?

Postoji nekoliko bitnih razina odgovora na postavljeno pitanje. Prije svega, za revolucionarnu političku liniju odnos prema prošlosti nipošto ne može predstavljati poluzainteresirani posjet muzeju prašnjavih starina ili pak ulazak u

hram svetinja i idola. Povijest radničkog pokreta je povijest neprekidnih borbi, pobjeda i poraza, ofenziva i protu-ofenziva, ali prije svega mnoštva neprestano iskrsavajućih pitanja. Povijesna tradicija predstavlja skupo i krvavo plaćeno iskustvo ispunjeno poukama za buduće borbe. Zanemarivanje povijesti radničkog pokreta povlači sa sobom odsustvo ozbiljnog odnosa prema sadašnjosti i budućnosti, te znači ponavljanje starih i izvođenje novih katastrofalnih pogrešaka. Prisjetimo se samo nekih prijelomnih događaja bogatih poukama – pristajanje socijaldemokracije uz imperijalistički 1.svjetski rat, krvavo gušenje revolucije u Njemačkoj, Oktobarska revolucija, poraz revolucije u Kini uslijed politike Kominterne, izrođivanje Oktobarske revolucije u birokratski totalitaristički poredak, likvidacija revolucije u Španjolskoj, restauracija kapitalizma početkom devedesetih i uloga “komunističkih” partija u njoj...Biti slijep za ove događaje i ne ugrađivati iskustva koja oni nose u političku praksu može značiti samo put prema novim nekonzistentnim ideološkim i praktičnim vrludanjima, te novim porazima. Svaka ozbiljna struja ili organizacija dužna je ugraditi temelje ovih pouka u svoj politički program.

Tranzicijski program ne predstavlja nešto što je odjednom “palo s neba”, on predstavlja sintezu do tada najvažnijih iskustava radničkog pokreta, u sebi sadržavajući najvažnije političke zaključke i strategiju Lenjina i Trockog, boljševičke partije, te prvih četiriju kongresa Komunističke internacionale. Dakle, čak i da se radi samo o “povijesnom dokumentu” imali bi sve razloge da mu posvetimo posebnu pozornost, te priredimo njegov prijevod. No mi smatramo da Tranzicijski program i dalje predstavlja rukovodstvo za konkretno političko djelovanje, uz naravno nužno kritičko čitanje i njegovo stavljanje u jasan historijski kontekst. Činjenica kako se politički krajolik u potpunosti promijenio ne bi nas smjela spriječiti da uočimo društveno – ekonomske odnose koji se nalaze ispod vidljivog krajolika, a koji su ostali netaknuti. Tu se u prvom redu radi o temeljnom odnosu koji karakterizira postojeće uređenje – odnos između kapitalističke i radničke klase. Eksploatacija radničke klase i princip akumulacije kapitala i dalje netaknuto stoje u srcu kapitalističkog sistema. Tradicionalne radničke partije – socijaldemokrati i “komunističke partije” – danas se više nego ikada nalaze u stanju političkog i moralnog bankrota, a birokratizacija sindikata još više dolazi do izražaja – istovremeno, upravo bi sindikati trebali biti prvi na fronti sukoba s neoliberalnom kapitalističkom agresijom. U skladu s rečenim, za očekivati je određene sličnosti u dinamici razvoja radničkog pokreta, kao i istovjetnost temeljnih pitanja: na koji način povezati neposredne borbe koje radnici svakodnevno vode na svojim radnim mjestima s ciljem ukidanja kapitalističkog poretka? Kako formirati istinsku radničku opoziciju i revolucionarnu organizaciju? Kakav stav zauzeti prema sindikatima? Kojim neposrednim mjerama učvrstiti pozicije radničkog pokreta? Kako iskoristiti principe neposredne demokracije u klasnoj borbi? Tranzicijski program daje odgovore na ova i mnoga druga bitna pitanja. Pri tome su, ugrubo rečeno, za nas manje bitne konkretne parole koje su u njemu istaknute, a više sama metoda koju nam pruža. Ona se u osnovi sastoji u strategiji prijelaznih zahtjeva: *“Nužno je pomoći masama da u procesu svakodnevne borbe pronađu most između trenutnih zahtjeva i programa socijalističke revolucije. Ovaj most treba uključivati sustav prijelaznih zahtjeva koji*

se razvijaju iz postojećih uvjeta i postojeće svjesnosti širokih slojeva radničke klase, postojano vodeći prema konačnom rješenju: preuzimanju vlasti od strane radničke klase.” Dakle, funkcija prijelaznih zahtjeva ima nekoliko razina: ostvariti najhitnije zahtjeve potlačenih, mobilizirati mase, osigurati osvajanje značajnih strateških pozicija za radničku klasu, ukazati na nemogućnost permanentnog ispunjavanja osnovnih zahtjeva u okvirima kapitalizma, te pripremiti revolucionarno preuzimanje vlasti. Prema svojoj definiciji prijelazni zahtjevi su nešto što se stalno mijenja prostorno i vremenski, oviseći o konkretnim ekonomskim, socijalnim i političkim prilikama, razvoju klasne borbe, stupnju klasne svijesti itd. Stoga su od konkretnih mjera u *Tranzicijskom programu* razrađene samo one najopćenitijeg značaja. Prilikom proučavanja konkretnog sadržaja tih prijelaznih zahtjeva svaki je potrebno staviti u kontekst političkog trenutka u kojemu je djelo pisano, posebno uzimajući u obzir stupanj razvoja radničkog pokreta. Samo se tako može dati kritička ocjena o tome koliko je koji od njih primjenjiv kao prijelazni zahtjev u ovome trenutku. Da bi se taj posao ispravno izvršio potrebno je stalno ispitivanje situacije na terenu, kao i što čvršće veze s radnicima. Zahvaljujući tome, za razliku od nekih sektaških grupa, nećemo dolaziti u iskušenje da pred radnike izlazimo sa zahtjevima koji u ovome trenutku imaju malo smisla u vidu mobilizacije masa, kao što je npr. zahtjev za formiranjem radničke milicije (time ne dovodimo u pitanje da će se taj zahtjev u drugom trenutku i okolnostima pokazati kao nužan). Svaka ozbiljna organizacija obavezna je, u skladu s prilikama u zemlji u kojoj djeluje kao i specifičnostima danog trenutka, radnicima predstaviti trenutnoj situaciji primjeren program konkretnih prijelaznih zahtjeva.

Čitajući konkretne zahtjeve navedene u ovome tekstu možemo uvidjeti kako je upotrebljivost velikog broja njih u ovome trenutku ipak iznenađujuće velika. To, osim iz razloga koje smo već naveli, proizlazi i iz specifičnosti ovoga trenutka obilježenog svjetskom ekonomskom i financijskom krizom koja na dnevni red postavlja pitanja organiziranja radničkog otpora i hitnih mjera koje bi trebala poduzeti svaka pro-radnička vlada. U tom smislu zahtjevi usmjereni prema skraćivanju radnog vremena i povećanju plaća u skladu s životnim troškovima, osnivanju tvorničkih odbora, radničkoj kontroli industrije, eksproprijaciji pojedinih grupa kapitalista i privatnih banaka, savezništvu radnika i seljaka, borbi protiv imperijalizma i rata, kao i mnogi drugi, zadržavaju svoju punu važnost i aktualnost i danas.

Tranzicijski program predstavljao je najvažniji programatski doprinos Osnivačkom kongresu Četvrtе internacionale. U svojoj je osnovi zamišljen i napisan od strane Lava Trockog, no o njemu je također vođena i opširna diskusija među aktivistima u svim nacionalnim sekcijama, odakle su potekli i daljnji doprinosi sadržaju teksta. Prema riječima Trockog, *Tranzicijski program* nipošto ne predstavlja potpuni program revolucionarne partije, već njegov dio predviđen za prijelazni period koji počinje u ovome trenutku, a završava samim početkom revolucije. Njemu stoga po Trockom nedostaju dva osnovna dijela: teorijski dio o specifičnostima imperijalističke faze kapitalističkog razvoja, te završni dio koji bi obuhvaćao problematiku “socijalne revolucije, preuzimanja vlasti putem pobune,

pretvaranje kapitalističkog društva u diktaturu proletarijata, te potonju u socijalističko društvo”. Oba se dijela mogu pronaći u Lenjinovim djelima, te ostalim radovima Trockog, kao i dokumentima Četvrte internacionale. Dijalektička struktura *Tranzicijskog programa* u potpunosti je suprotstavljena logici socijaldemokratskih i staljinističkih programa koji su razdvojeni na dva nepovezana dijela između kojih zjapi očigledna logička i praktična praznina: minimalnih i maksimalnih zahtjeva, od kojih se prvi bave promjenama u okviru kapitalističkog sistema, a drugi uspostavom socijalizma u neodređenoj dalekoj budućnosti. *Tranzicijski program* pak nastoji na elastičan i dinamičan način organski povezati neposredne borbe potlačenih s borbom za preuzimanje vlasti od strane radnika i socijalističku transformaciju društva. Upravo se u tome nalaze njegova iznimna snaga, važnost i aktualnost u ovome trenutku.

Tranzicijski program

(1938)

Lav Trocki

Prijevod s engleskog: Petar Pavlović

Pregled prijevoda: Goran Čubrilo

Grafička obrada: Mirna Meštrović

Prijevod raden prema: The Transitional Program,

copy based on the 1981 printing of the Transitional Program by Labour Publications, and checked against the original Russian by Martin Schreder in 1999. Re-edited and proofread by Scott Wilson in 2006 for the Leon Trotsky Internet Archive

2010.

Objektivni preduvjeti za socijalističku revoluciju

Svjetska politička situacija u cjelini se može jednostavno okarakterizirati kao historijska kriza vodstva radničke klase. Ekonomski preduvjeti za radničku revoluciju već su uglavnom dosegli najvišu točku ostvarenja koja može biti dosegnuta u okvirima kapitalizma. Proizvodne snage čovječanstva stagniraju. Već sada novi izumi i poboljšanja ne uspijevaju povisiti razinu materijalnog bogatstva. Povremene krize u uvjetima cjelokupne krize kapitalističkog sistema uzrokuju sve teže patnje i bijedu masa. Rastuća nezaposlenost pak produbljuje financijsku krizu države, te potkopava nestabilni monetarni sistem. Demokratski režimi, baš kao i oni fašistički, teturaju od jednog bankrota do drugog. Sama buržoazija ne vidi izlaza iz ove situacije. U zemljama u kojima je bila prisiljena zaigrati s posljednjim što joj je preostalo na kartu fašizma sada se zatvorenih očiju skliže niz tobogan koji vodi u ekonomsku i vojnu katastrofu. U zemljama koje su historijski privilegirane, odnosno u onim zemljama u kojima si kapitalisti još za određeni period mogu dozvoliti luksuz demokracije na račun nacionalne akumulacije kapitala (Velika Britanija, Francuska, SAD itd.), sve tradicionalne stranke koje zastupaju interese kapitala nalaze se u stanju zbnunjenosti koja graniči s paralizom volje. Usprkos svom početnom periodu pretenciozne odlučnosti, "New Deal" predstavlja poseban oblik političke zbnunjenosti koji je moguć jedino u zemlji u kojoj je kapitalistička klasa uspjela akumulirati neizmjereno bogatstvo. Trenutna kriza, koja je daleko od toga da bude iscrpljena, uspjela je pokazati da "New Deal" politika, kao i politika Narodnog fronta* u Francuskoj, ne otvara nove izlaze iz ekonomske slijepe ulice. Bolju sliku ne pronalazimo ni u međunarodnim odnosima. U sklopu povećanih napetosti svojstvenih raspadanju kapitalizma imperijalistički antagonizmi vode u slijepu ulicu na kraju koje se zasebni sukobi i krvavi lokalni izgredi (Etiopija, Španjolska, Daleki istok, Središnja Evropa) moraju neizbježno spojiti u veliki požar svjetskih razmjera. Kapitalistička klasa je, naravno, svjesna smrtno opasnosti po njezinu dominaciju koju predstavlja novi rat. No, ta je klasa sada neusporedivo manje sposobna spriječiti rat nego što je to bila u predvečerje 1914.

* Pod pompoznom i dobro poznatim imenom Narodnog fronta krije se zapravo politika besmislenog političkog savezništva komunističkih partija s liberalima. Nakon katastrofalnih posljedica Staljinove politike "Trećeg perioda" u kojemu su socijaldemokrati bili okarakterizirani kao "socijalfašisti", te je onemogućeno stvaranje bilo kakve ujedinjene radničke fronte, Kominternu je promijenila politiku za 180 stupnjeva i iz besmislenog ultraljevičarenja prešla u najotvoreniji oportunizam. Narodni front je u praksi značio potpuno političko razoružavanje radnika i stavljanje njihovih organizacija u službu kapitalista. (nap. prev.)

Sve priče o tome kako historijski uvjeti za socijalizam nisu sazreli proizvod su neznanja ili svjesnog laganja. Objektivni preduvjeti za radničku revoluciju ne samo da su zreli, već na određen način počinju i trunuti. Bez socijalističke revolucije tijekom narednog historijskog perioda katastrofa prijete cjelokupnoj kulturi čovječanstva. Red je došao na radničku klasu, odnosno najvećim dijelom na njezinu revolucionarnu avangardu. Historijska kriza čovječanstva reducirana je tako na krizu revolucionarnog vodstva.

Radnička klasa i njezino vodstvo

Ekonomija, država, te politika buržoazije kao i njezini međunarodni odnosi, u potpunosti su razoreni društvenom krizom svojstvenom predrevolucionarnom društvenom stanju. Glavnu zapreku na putu pretvaranja predrevolucionarne situacije u revolucionarnu predstavlja oportunistički karakter radničkog vodstva – njegov sitnoburžoaski kukavičluk pred krupnom buržoazijom i njegova dvolična povezanost sa njome čak i u trenucima njezine smrtne agonije. U svim zemljama radnička klasa je uzdrmana dubokim nemirom. Milijunske mase neprestano iznova kreću putem revolucije. No, svaki puta su zaustavljene od strane svojih vlastitih konzervativnih birokratskih aparata. Španjolska radnička klasa je od travnja 1931. poduzela niz herojskih pokušaja preuzimanja vlasti i uspostave kontrole nad budućnošću društva. Međutim, njezine vlastite partije (socijaldemokrati, staljinisti, anarhisti, POUM- isti) su, svaka na svoj način, predstavljale prepreku tome, te na taj načine pripremile Francove trijumfe. U Francuskoj je veliki val štrajkova u formi blokada radnih mjesta, prvenstveno tijekom lipnja 1936., pokazao iskrenu spremnost radnika da zbače kapitalistički sistem. Međutim, vodeće organizacije (socijalisti, staljinisti, sindikalisti) su pod parolom Narodnog fronta barem privremeno uspjele zauzdati i smiriti revolucionarni val. Nezabilježen val štrajkova u formi blokada radnih mjesta, te zaprepašujuće brzi rast industrijskog sindikalizma u SAD –u (CIO*) predstavlja najnesporniji izraz instinktivne težnje američkih radnika da se podignu na razinu zadataka koje je pred njih postavila povijest. No i ovdje su glavne političke organizacije, uključujući i novoutemeljeni CIO, učinile sve što je moguće da zaustave i paraliziraju revolucionarni pritisak masa.

* *Kongres industrijskih organizacija, sindikalna federacija industrijskih radnika formirana 1938. godine; 1955. se ujedinila sa Američkom federacijom rada (AFL) u AFL – CIO (nap. prev.)*

Konačan prijelaz Kominterne na stranu buržoaskog poretka, te njena cinična kontrarevolucionarna uloga širom je svijeta, posebno u Španjolskoj, Francuskoj, SAD-u i ostalim “demokratskim” zemljama, stvorila izvanredne dodatne poteškoće svjetskoj radničkoj klasi. Pod zastavom Oktobarske revolucije pomirljiva politika prakticirana od strane Narodnog fronta osuđuje radničku klasu na nemoć i otvara put fašizmu. “Narodni front” s jedne strane, fašizam s druge – to su posljednji politički resursi imperijalizma u borbi protiv radničke revolucije. Međutim, gledano iz historijske perspektive oba resursa predstavljaju samo privremena rješenja. Raspad kapitalizma se nastavlja kako pod znakom frigijske kape u Francuskoj, tako i pod znakom svastike u Njemačkoj. Ništa što ne uključuje svrgavanje buržoazije ne može riješiti problem.

Orijentacija masa je prvenstveno određena objektivnim uslovima raspadajućeg kapitalizma, a zatim izdajničkom politikom tradicionalnih radničkih organizacija. Od ovih faktora značajniji je, naravno, prvi – zakoni povijesti su jači od onih birokratskog stroja. Bez obzira na to kako se metode socijalnih izdajnika razlikuju - od “socijalnog” zakonodavstva Bluma, do pravnih konstrukcija Staljina – nikada neće uspjeti slomiti revolucionarni duh radništva. Kako vrijeme bude prolazilo njihovi očajnički napori da zaustave kotač povijesti još će jasnije masama pokazati da se kriza radničkog vodstva, koja je postala kriza civilizacije čovječanstva, može razriješiti samo s Četvrtom Internacionalom.

Minimalni program i Tranzicijski program

Strateška zadaća narednog perioda – predrevolucionarnog perioda agitacije, propagande i organizacije – sastoji se u prevladavanju proturječnosti između zrelosti objektivnih revolucionarnih uvjeta i nezrelosti proletarijata i njegovog vodstva (zbuđenost i razočaranje starije generacije, neiskustvo mlađe generacije). Nužno je pomoći masama da u procesu svakodnevne borbe pronađu most između trenutnih zahtjeva i programa socijalističke revolucije. Ovaj most treba uključivati sustav *prijelaznih zahtjeva* koji se razvijaju iz postojećih uvjeta i postojeće svjesnosti širokih slojeva radničke klase, postojano vodeći prema konačnom rješenju: preuzimanju vlasti od strane radničke klase. Klasična socijaldemokracija, koja je funkcionirala u epohi napredujućeg kapitalizma, podijelila je svoj program u dva međusobno neovisna dijela: *minimalni program* koji se ograničavao na reforme u okviru kapitalističkog društva, te *maksimalni program* koji je obećavao zamjenu kapitalizma socijalizmom u neodređenoj budućnosti. Između minimalnog i maksimalnog programa nije postojao most. Zapravo, socijaldemokracija niti ne poznaje potrebu za postojanjem takvog mosta, s obzirom na to da riječ *socijalizam* upotrebljava samo za prazničke govore. Kominternu se odlučila slijediti put socijaldemokracije u epohi raspadajućeg kapitalizma; u trenucima kada, općenito

govoreći, ne može biti diskusije o sistemskim socijalnim reformama i podizanju životnog standarda masa; kada svaki ozbiljni zahtjev proletarijata, pa čak i svaki ozbiljniji zahtjev sitne buržoazije, neizbježno nadilazi granice kapitalističkih vlasničkih odnosa i buržoaske države. Strateška zadaća Četvrte internacionale ne leži u reformiranju kapitalizma, nego u njegovu ukidanju. Njezin politički cilj jest preuzimanje vlasti od strane radništva u svrhu eksproprijacije kapitalista. Međutim, postizanje ove strateške zadaće je nezamislivo bez najvećeg mogućeg usmjeravanja pažnje na sva pitanja taktike, pa bila ona malena i parcijalna. Sve sekcije proletarijata, svi njegovi slojevi, sva zanimanja i grupe unutar njega, trebaju biti uvučeni u revolucionarni pokret. Trenutna epoha nije okarakterizirana činjenicom da oslobađa revolucionarnu partiju rada na “dnevno-političkim” pitanjima, već time što omogućuje da ovaj rad bude proveden nerazdvojivo od stvarnih zadaća revolucije. Četvrta internacionala ne odbacuje program starih “minimalnih” zahtjeva u onom stupnju u kojem su oni barem djelomično sačuvali svoju vitalnu snagu. Ona neosporno brani demokratska prava i socijalne zahtjeve radnika. Ali, ona ovaj svakodnevni rad provodi u okviru ispravne stvarne, odnosno revolucionarne perspektive. U mjeri u kojoj se stari, parcijalni, “minimalni” zahtjevi masa sukobljuju s destruktivnim i degradirajućim tendencijama raspadajućeg kapitalizma, a ovo se pojavljuje na svakome koraku, Četvrta internacionala postavlja sustav *prijelaznih zahtjeva*; zahtjeva čija se suština sastoji u činjenici da će stalno biti otvoreno i odlučno usmjereni protiv samih temelja buržoaskog poretka. Stari “minimalni program” zamijenjen je *tranzicijskim programom* čija zadaća leži u sistematskoj mobilizaciji masa za radničku revoluciju.

Promjena razine plaća i dužine radnog vremena

Pod uslovima svojstvenim raspadajućem kapitalizmu mase nastavljaju živjeti oskudnim životom potlačenih, bivajući više nego ikada ranije ugrožene opasnošću padanja u pakao pauperizma. Moraju sačuvati svoju koricu kruha, ako je već ne mogu povećati ili učiniti boljom. Ne postoji potreba, a niti mogućnost da ovdje pobrojimo sve posebne, parcijalne zahtjeve koji uvijek iznova izrastaju na bazi konkretnih nacionalnih, lokalnih i sindikalnih okolnosti. No, dvije osnovne ekonomske nedaće u kojima je sažeta rastuća apsurdnost kapitalističkog sistema – nezaposlenost i visoke cijene - zahtijevaju općenite slogane i metode borbe. Četvrta internacionala objavljuje beskompromisni rat politici kapitalista koji, jednako kao i njihovi agenti reformisti, nastoje u značajnoj mjeri prebaciti sav teret militarizma, krize, dezintegracije monetarnog sistema, te svih ostalih zala što proizlaze iz smrtne agonije kapitalizma, na leđa radnika. Četvrta internacionala zahtijeva posao i dostojne životne uvjete za sve. Niti monetarna inflacija niti stabilizacija ne mogu poslužiti kao parole za radništvo jer predstavljaju dvije strane iste stvari. Protiv oscilirajućeg rasta cijena, koji će s primicanjem rata poprimiti neprestano razuzdani oblik, možemo se boriti samo pod sloganom rasta plaća u skladu s troškovima života.

To znači da kolektivni ugovori trebaju omogućiti automatsko povišenje plaća u odnosu na povećanje cijena robe.

Usljed opasnosti od vlastitog raspadanja proletarijat ne može dozvoliti preobrazbu sve većeg sloja radnika u kronično nezaposlene paupere koji žive na marginama urušavajućeg društva. *Pravo na posao* predstavlja jedino ozbiljno pravo koje preostaje radnicima u društvu zasnovanom na eksploataciji. Danas je ovo pravo radniku uskraćeno na svakom koraku. Došlo je vrijeme da protiv nezaposlenosti, bila ona “strukturna” ili “izazvana okolnostima”, zajedno sa zahtjevom za javnim radovima istaknemo i zahtjev za *skraćivanjem radnog tjedna*. Sindikati i druge masovne organizacije trebaju povezati radnike i nezaposlene solidarnošću uzajamne odgovornosti. Na ovoj osnovi sav bi raspoloživ posao bio podijeljen na sve postojeće radnike u odnosu na to kolika je definirana duljina radnog tjedna, pri čemu prosječna plaća radnika ostaje jednaka kao i pri staroj dužini radnog tjedna. Plaće ispod strogo određenog *minimuma* slijedile bi kretanje cijena. Nemoguće je prihvatiti neki drugi program u ovom postojećem katastrofalnom periodu.

Buržuji i njihovi predstavnici nastojat će dokazati “neostvarivost” ovih zahtjeva. Sitniji kapitalisti, posebno oni propali, dodatno će se pozivati na svoje računске knjige. Radnici kategorički odbacuju takve zaključke i takva pozivanja. Pitanje se ne svodi na “normalni” sukob suprotstavljenih materijalnih interesa. Pitanje se sastoji u zaštiti radništva od raspadanja, demoralizacije i uništenja. To je pitanje života i smrti jedine stvaralačke i progresivne klase, te time i znak budućnosti čovječanstva. Ako je kapitalizam nesposoban ispuniti zahtjeve koji neizbježno izrastaju iz nedaća koje stvara, treba da propadne. “Ostvarivost” ili “neostvarivost” zahtjeva je u datom trenutku pitanje odnosa snaga koje može biti riješeno samo borbom. Zahvaljujući ovoj borbi, bez obzira na to koji će biti neposredni praktični uspjesi, radnici će najbolje shvatiti nužnost likvidiranja kapitalističkog ropstva.

Sindikati u prijelaznom periodu

U borbi za ostvarivanje parcijalnih i prijelaznih zahtjeva radnici danas više nego ikada ranije trebaju masovne organizacije, prvenstveno sindikate. Snažan rast sindikalizma u Francuskoj i SAD-u najbolje opovrgava propovijedi onih ultralijeviskih doktrinara koji su podučavali kako je “prošlo doba u kojemu su bili korisni”. Boljševik-lenjinist* se nalazi

* *Pojam boljševik-lenjinist označava pripadnika Lijeve Opozicije, antistaljinističke frakcije koju je 1923. osnovao Lav Trocki. (nap.prev)*

u prvim redovima svih oblika borbi, čak i onda kada se one odnose samo na najskromnije materijalne interese ili demokratska prava radničke klase. On aktivno sudjeluje u masovnim sindikatima u svrhu njihovog jačanja i podizanja borbenog duha u njima. Beskompromisno se bori protiv svakog pokušaja podčinjavanja sindikata buržoaskoj državi i vezivanja radništva izvanrednom arbitražom, te svakom drugom vrstom policijskog nadzora – ne samo fašističkog, već također i “demokratskog”. Samo na osnovi ovakvog načina rada unutar sindikata moguća je uspješna borba protiv reformista, uključujući i staljinističku birokraciju. Sektaški pokušaji izgradnje ili održavanja malenih “revolucionarnih” sindikata, koji bi trebali biti drugo izdanje partije, znače u stvari odbacivanje borbe za vodstvo radničke klase. Potrebno je uspostaviti ovo čvrsto pravilo: samoizolacija različitih kapitulanta u odnosu na masovne sindikate, koja je jednaka izdaji revolucije, nespojiva je s članstvom u Četvrtj internacionali.

U isto vrijeme Četvrta internacionala odlučno odbacuje i osuđuje sindikalni fetišizam, koji je jednako svojstven aktivistima masovnih sindikata, kao i pobornicima osnivanja nezavisnih “borbenih” sindikata.

Sindikati u skladu sa svojom zadaćom ne pružaju strukturu i metodu za regrutiranje članstva; ne mogu pružiti završeni revolucionarni program, te posljedično tome ne mogu zamijeniti *partiju*. Izgradnja nacionalnih revolucionarnih partija kao sekcija 4. Internationale predstavlja temeljnu zadaću prijelaznog perioda.

Sindikati, pa čak i oni najmoćniji, ne okupljaju više od 20 do 25 % radničke klase, te među tim postotkom okupljaju pretežno bolje izučene i bolje plaćene slojeve. Većina radničke klase koja je snažnije potlačena uvučena je u borbu tek periodički, tijekom perioda izvanrednih uspona u radničkom pokretu. Tijekom tih trenutaka nužno je formirati *ad hoc* organizacije koje uključuju svu borbenu masu: štrajkačke odbore, tvorničke komitete, te konačno sovjete*.

Kao organizacije koje predstavljaju najviše slojeve radništva sindikati razvijaju, kao što govore sva prošla historijska iskustva – uključujući i svježije iskustvo anarhosindikalističkih sindikata u Španjolskoj - snažne tendencije ka kompromisu s buržoasko-demokratskim poretkom. U periodu oštih klasnih borbi rukovodeća tijela sindikata nastoje postati gospodari masovnog pokreta s

* *Sovjet* (doslovan prijevod ove ruske riječi na hrvatski jezik bio bi *savjet* u smislu vijeća) je tijelo radničke vlasti, prvi puta nastalo spontanim organiziranjem radništva u prvoj ruskoj revoluciji 1905. Sovjeti su ujedno bili nositelji radničke revolucije i preuzimanja vlasti u Oktobarskoj revoluciji 1917. Vidjeti odlomak o sovjetima na str. 29 (nap. prev.)

ciljem da ga učine bezopasnim. Ovo se već počelo događati tijekom perioda manjih štrajkova, posebno u slučajevima štrajkova koji su uključivali blokadu radnih mjesta, koji potresaju princip buržoaskog vlasništva. U vrijeme ratova ili revolucija, kada su kapitalisti uvučeni u izvanredne teškoće, sindikalne vođe uglavnom postaju kapitalistički poslanici.

Stoga se sekcije Četvrte interacionale trebaju uvijek boriti ne samo za izbor novog vrhovnog vodstva sindikata, u kritičnim trenucima smjelo i odlučno zagovarajući novo borbena vodstvo umjesto rutinerskih funkcionara i karijerista, već i za stvaranje nezavisnih borbenih organizacija koje bolje odgovaraju zadaćama masovne borbe protiv kapitalističkog poretka u svim slučajevima kada je to moguće; također, ako je to potrebno, ne odstupati ni uslijed suočavanja s direktnim rascjepom s konzervativnim strukturama sindikata. Ako bi bilo kriminalno okretati leđa masovnim organizacijama uslijed težnje za potpomaganjem sektaških frakcija, nije manje kriminalno pasivno tolerirati podčinjavanje revolucionarnog masovnog pokreta kontroli otvoreno reakcionarnih ili prikriveno konzervativnih (“progresivnih”) birokratskih klika. Sindikati nisu svrha sebi samima, oni su samo sredstva na putu prema radničkoj revoluciji.

Tvornički odbori

Tijekom prijelaznog perioda radnički pokret nema sistematski i dobro uravnotežen, već grozničav i eksplozivan karakter. Slogani i forme organiziranja trebaju biti podređeni pokazateljima razvoja pokreta. U svrhu zaštite od rutinskog pristupa situaciji i nasilnog nametanja rukovodstvo treba reagirati s osjećajem za inicijativu masa. Štrajkovi u formi blokade radnog mjesta pokazuju najnoviji izraz ovakve inicijative i prelaze okvire “normalnog” kapitalističkog stanja stvari. Nezavisno od zahtjeva štrajkača, privremeno preuzimanje tvornica uzrokuje propadanje idola kapitalističkog vlasništva. Svaki takav štrajk na praktičan način postavlja pitanje: tko upravlja tvornicom – kapitalist ili radnici? Ako kažemo da štrajkovi u formi blokade postavljaju to pitanje usputno, onda moramo konstatirati da *tvornički odbor* daje tom pitanju organizirani izraz. Izabran od strane svih radnika u tvornici, tvornički odbor neposredno stvara protutežu snazi administracije. Reformističkoj kritici šefova, koja napada takozvane “ekonomske rojaliste”* tipa Forda za razliku od “dobrih” i “demokratskih” eksploatora, suprotstavljamo parolu štrajkačkih odbora kao sredstva borbe protiv jednih i drugih. Općenito je pravilo da će se sindikalni birokrati opirati stvaranju tvorničkih odbora, jednako kao što se opiru i svakom smjelom koraku koji vodi ka mobilizaciji masa. Međutim, što je veći zamah po-

**Izraz koji je upotrijebio američki predsjednik Roosevelt 1936. tijekom jednog od svojih govora, napadajući predstavnike monopola i krupnog kapitala koji su se protivili centraliziranju vlasti zbog gubitka vlastite moći. (nap. prev.)*

kreta lakše će biti razbiti ovaj otpor. Tamo gdje je već u “mirnom razdoblju” uspostavljena praksa da je preduvjet zaposlenja članstvo u sindikatu, odbor će se formalno poklapati sa uobičajenim organom sindikata, no uz to će promijeniti svoje osoblje i proširiti svoje funkcije. Međutim, primarna važnost odbora leži u činjenici da on postaje borbena poluga za one slojeve radništva koje sindikat nije obično u stanju staviti u pokret. Upravo će iz ovih potlačenijih slojeva dolaziti najpožrtvorniji revolucionarni odredi. Od trenutka pojavljivanja odbora u tvornici je uspostavljeno realno dvovlašće. Ono samom svojom suštinom predstavlja prijelazno stanje, budući da u sebi uključuje dva nepomirljiva režima: kapitalistički i radnički. Fundamentalna važnost tvorničkih odbora nalazi se upravo u činjenici što oni otvaraju vrata, ako ne direktno revolucionarnom, onda barem predrevolucionarnom periodu, periodu između buržoaskog i proleterskog poretka. Valovi štrajkova u vidu blokada koji su se proširili na nekoliko zemalja obilno potvrđuju činjenicu da širenje ideje tvorničkih odbora nije preuranjeno i izvještačeno. Novi valovi ovoga tipa bit će neizbježni u neposrednoj budućnosti. Nužno je započeti kampanju za tvorničke odbore na vrijeme kako ne bismo bili zatečeni nesprenni.

“Poslovne tajne” i radnička kontrola industrije

Liberalni kapitalizam koji se temeljio na konkurenciji i slobodnoj trgovini u potpunosti je postao prošlost. Njegov nasljednik, monopolistički kapitalizam, ne samo da ne ublažava anarhiju tržišta, već joj, naprotiv, daje posebno grčevit karakter. Potreba “kontrole” nad ekonomijom, uvođenja državnog “upravljanja” industrijom, te “planiranja”, danas je, barem u riječima, priznata od strane svih postojećih buržoaskih i sitnoburžoaskih tendencija – od fašista do socijaldemokrata. Što se tiče fašista kod njih se uglavnom radi o pitanju “planiranog” pljačkanja naroda u ratne svrhe. Socijaldemokrati planiraju ispuniti ocean anarhije sa nekoliko žličica birokratskog “planiranja”. Inženjeri i profesori pišu članke o “tehnokraciji”. U svojim plašljivim pokušajima “regulacije” demokratske vlade se sudaraju s nepobjedivim sabotazama krupnog kapitala. Pravi odnos koji postoji između eksploatatora i demokratskih zagovornika “kontrole” najbolje je okarakteriziran činjenicom da gospoda “reformatori” u pobožnom drhtanju zastaju pred pragom trustova i njihovih “poslovnih tajni”. Tamo dominira princip “nemiješanja” u poslovni sektor. Računi između pojedinih kapitalista i društva ostaju tajna kapitalista – oni nisu briga društva. Razlog kojim se tobože opravdava princip “poslovnih tajni” jest, kao i u periodu liberalnog kapitalizma, slobodna konkurencija. U stvarnosti trustovi jedni od drugih ne skrivaju tajne. Poslovne tajne postojećeg perioda su dio ustrajne urote monopolističkog kapitalizma protiv interesa društva. Projekti kojima je cilj ograničavanje autokracije “ekonomskih rojalista” ostati će patetična farsa toliko dugo dok privatni vlasnici društvenih sredstava za proizvodnju mogu od proizvođača i kupaca skrivati spletke eksploatacije, krađe i

prevare. Ukidanje “poslovnih tajni” predstavlja prvi korak prema stvarnoj kontroli industrije. Radnici nemaju manje prava od kapitalista znati “tajne” tvornice, trusta, cijele industrijske grane, te nacionalne ekonomije u cjelini. Kao prvo i osnovno, banke, teška industrija, te temeljni transport trebaju biti stavljeni pod povećalo. Neposredna zadaća radničke kontrole treba biti objasniti dugove i kredite društva, počevši s pojedinačnim poslovnim poduzećima; utvrditi stvarni udio nacionalnog dohotka prisvojen od strane individualnih kapitalista i eksploatatora u cjelini; razotkriti zakulisne dogovore i prevare banaka i trustova; konačno, razotkriti svim članovima društva nerazumno rasipanje ljudskog rada koje nastaje kao posljedica kapitalističke anarhije i gole gladi za profitom. Ne postoji javni dužnosnik buržoaske države koji bi bio u stanju provesti ovaj posao, bez obzira na to koliko bi mu veliki autoritet netko želio pridijeliti. Cijeli je svijet bio svjedokom nemoći predsjednika Roosevelta i premijera Bluma protiv urote “60” ili “200” obitelji* protiv njihovog naroda. Da bi se razbio otpor eksploatatora potreban je masovan pritisak radništva. Samo tvornički odbori mogu dovesti do stvarne kontrole nad proizvodnjom, pozivajući na suradnju kao savjetnike, a ne kao “tehnokrate” specijaliste iskreno odane narodu : računovođe, statističare, inženjere, znanstvenike itd. Borba protiv nezaposlenosti ne smije biti razmotrena bez poziva na široko i snažno organiziranje *javnih radova*. No, javni radovi mogu imati neprekidan i progresivan značaj za društvo, kao i za nezaposlene, samo ako postanu dio generalnog plana izrađenog tako da pokrije značajniji broj godina. Unutar okvira ovog plana radnici bi kao javno dobro tražili povratak na posao u privatnim kompanijama zatvorenima uslijed krize. Radnička kontrola bi u tom slučaju bila nadomještena direktnim radničkim upravljanjem. Izrada čak i najelementarnijeg ekonomskog plana, gledano iz perspektive eksploatiranih, a ne eksploatatora, nemoguća je bez radničke kontrole, odnosno, bez prodiranja radničkog pogleda u sve otvorene i skrivene poluge kapitalističke ekonomije. Odbori koji predstavljaju pojedina poduzeća trebali bi se sastati na skupštini kako bi izabrali odbore odgovarajućih trustova, cijelih industrijskih grana, ekonomskih regija, te konačno nacionalne industrije u cjelini. Dakle, radnička kontrola postaje *škola planske ekonomije*. Na osnovi iskustva stečenog kontrolom radništvo će se pripremiti za direktno upravljanje nacionaliziranom industrijom kada za to dođe vrijeme. Onim kapitalistima, uglavnom nižeg i srednjeg sloja, koji ponekad samoinicijativno predlažu otvaranje svojih knjiga radnicima, uglavnom kako bi demonstrirali nužnost smanjivanja plaća, radnici odgovaraju da nisu zainteresirani za računovodstva pojedinih bankrotiranih ili polubankrotiranih poduzeća, već za glavne poslovne knjige svih eksploatatora kao cjeline. Radnici ne mogu i ne žele prilagoditi svoj životni standard uvjetima nevolje individualnih kapitalista koji su žrtva svojega vlastitog režima. Zadaća se sastoji u reorganizaciji cijelog sistema proizvodnje i raspodjele na dostojanstvenijoj i efektivnijoj bazi. Ako je napuštanje poslovnih tajni nužan uvjet radničke kontrole, ta je kontrola prvi korak na putu prema socijalističkom upravljanju ekonomijom.

*Zanimljivo je da se ista brojka često spominje i u vezi sadašnjih hrvatskih prilika. Također, danas, kao i u vrijeme kada su ove riječi pisane, priča o 200 obitelji služi uglavnom kao isprazna jadikovka liberala i tzv. socijaldemokrata koja u praksi ne dovodi do bilo kakvih konkretnih koraka u pravcu ograničavanja, a kamoli ukidanja njihovog upravljanja društvom. (nap. prev.)

Eksproprijacija pojedinih grupa kapitalista

Socijalistički program eksproprijacije, odnosno političkog zbacivanja buržoazije s vlasti i ukidanja njezine ekonomske dominacije, ne bi nas ni u kojem slučaju tijekom postojećeg prijelaznog perioda trebao spriječiti u zagovaranju eksproprijacije nekoliko ključnih industrijskih grana bitnih za nacionalne interese ili eksproprijacije najparazitskijih slojeva kapitalista, kada za to postoje uvjeti. Dakle, kao dogovor na patetične litanije gospode demokrata u vezi diktature “60 obitelji” u SAD-u ili “200” obitelji u Francuskoj, postavljamo zahtjev za eksproprijacijom tih 60 ili 200 feudalnih kapitalističkih vrhovnih vladara. Na točno isti način zahtijevamo eksproprijaciju korporacijskih holdinga, monopola u ratnoj industriji, željeznice, najvažnijih izvora sirovina itd. Razlika između ovih zahtjeva i glupavih reformističkih slogana za “nacionalizacijom” leži u sljedećem: (1) mi odbacujemo kompenzaciju; (2) upozoravamo mase na demagogiju Narodnog fronta koji je samo na riječima privržen nacionalizaciji, a u stvarnosti ostaje agent kapitala; (3) pozivamo mase da se pouzdaju samo u svoju vlastitu revolucionarnu snagu; (4) povezujemo pitanje eksproprijacije s pitanjem preuzimanjem vlasti od strane radnika i seljaka.

Nužnost isticanja slogana eksproprijacije u okvirima svakodnevne agitacije u djelomičnoj formi, i to ne samo u složenijim oblicima propagande, određena je činjenicom da se različite industrijske grane nalaze na različitim stupnjevima razvoja, zauzimaju različit položaj u društvu, te prolaze kroz različite faze klasne borbe. Samo opći revolucionarni ustanak radništva može ostvariti nužnu potpunu eksproprijaciju kapitalista. Zadaća prijelaznih zahtjeva je pripremanje radništva za rješenje ovog problema.

Eksproprijacija privatnih banaka i podržavljenje kreditnog sistema

Imperijalizam znači dominaciju *financijskog kapitala*. Ruku pod ruku s trustovima i kapitalističkim udruženjima, te često izdižući se iznad njih, banke koncentriraju u svojim rukama stvarnu vlast nad ekonomijom. U svojoj strukturi banke u koncentriranoj formi izražavaju cjelokupnu strukturu modernog kapitala, kombinirajući tendencije monopola s tendencijama anarhije. One organiziraju čuda tehnologije, divovska poduzeća, moćne trustove; a uz to također i visoke cijene, krize i nezaposlenost. Nemoguće je poduzeti ozbiljan korak u borbi protiv monopolističkog despotizma i

kapitalističke anarhije, koji nadopunjuju jedno drugo u svojem destruktivnom djelovanju, ako se zapovjedništvo nad bankama ostavi u rukama grabežljivih kapitalista. Kako bi se stvorio unificirani sustav investicija i kredita, u skladu s racionalnim planom koji odgovara interesima svih ljudi, nužno je spojiti sve banke u jedinstvenu nacionalnu instituciju. Samo eksproprijacija privatnih banaka i koncentracija cjelokupnog kreditnog sustava u rukama države pružit će istoj neophodne stvarne, odnosno materijalne, resurse za ekonomsko planiranje, a ne samo papir i birokratske resurse. Eksproprijacija banaka ni u kojem slučaju ne znači eksproprijaciju depozita banaka. Naprotiv, jedinstvena *državna banka* bit će u mogućnosti stvoriti puno povoljnije uvjete za manje ulagače, od onih koje bi mogle pružiti privatne banke. Na isti način samo državna banka može uspostaviti uvjete za poželjne, odnosno jeftine, kredite za seljake, trgovce i sitne prodavače. Međutim, još je značajnija činjenica da će cjelokupna ekonomija, prije svega krupna industrija i transport, biti usmjeravani od strane iste financijske uprave, te služiti vitalnim interesima radnika i svih ostalih trudbenika. No, podržavljenje banaka može omogućiti ove poželjne rezultate samo ako sama državna moć u potpunosti priđe iz ruku eksploatatora u ruke trudbenika.

Blokade, obrambene straže/radnička milicija i naoružavanje proletarijata

Štrajkovi u formi okupacije radnih mjesta predstavljaju ozbiljno upozorenje od strane masa ne samo kapitalistima, već i radničkim organizacijama, uključujući i Četvrtu internacionalu. Tokom 1919-1920 talijanski radnici su samoinicijativno preuzeli tvornice, na taj način svojim "vođama" prenoseći vijesti o dolasku socijalne revolucije. "Vođe" nisu obratile pozornost na te znakove. Rezultat je bio pobjeda fašizma. Štrajkovi u formi okupacije još ne znače preuzimanje tvornica na talijanski način, ali predstavljaju presudan korak prema tome. Postojeća kriza može učiniti klasnu borbu oštrom do ekstremnog stupnja, te ubrzati razvoj stvari. No, to ne znači da do revolucionarne situacije dolazi iznenada. Zapravo, njezino je približavanje naviješteno neprekidnim nizom grčeva. Jedan od njih je val štrajkova u formi blokada. Zadatak sekcija Četvrte internacionale jest pomoći avangardi radništva da shvati opći karakter i tempo naše epohe, te da na vrijeme obogati borbu masa sa nikada odlučnijim i organiziranijim mjerama. Zaoštravanje radničke borbe znači zaoštravanje metoda koje u svojem protunapadu koristi kapital. Novi valovi štrajkova u formi okupacija mogu i zasigurno hoće izazvati odlučne protumjere od strane kapitalista. Pripremne radnje se već počinju obavljati od strane povjerljivog osoblja trustova. Teško revolucionarnim organizacijama, teško radništvu ako ga još jednom uhvate nespremnog! Kapitalisti nisu nigdje zadovoljni sa službenom policijom i vojskom. U SAD-u, čak i za vrijeme razdoblja "mira", kapitalisti zadržavaju naoružane odrede štrajkolomaca i privatno naoružane razbojнике u tvornicama. Sada tome treba dodati još i razne grupe američkih nacista. Francuski

kapitalisti prilikom približavanja opasnosti mobiliziraju polulegalne i ilegalne fašističke odrede, uključujući i one koji se nalaze u vojsci. Čim pritisak engleskih radnika postane jači odmah se fašističke bande udvostručuju, utrostručuju, povećavaju deseterostruko kako bi nastupile u krvavom jurišu protiv radnika. Kapitalisti su najtočnije obaviješteni o činjenici da se u trenutnoj epohi klasna borba nezadrživo nastoji preobraziti u građanski rat. Primjeri Italije, Njemačke, Austrije, Španjolske, te ostalih zemalja naučili su magnate i lakaje kapitala znatno više nego službeno vodstvo radničke klase. Političari Druge i Treće internacionale, jednako kao i sindikalni birokrati, svjesno zatvaraju oči pred kapitalističkim privatnim vojskama; inače ne bi mogli sačuvati svoje savezništvo s njima ni 24 sata. Reformisti sistematski usađuju u glave radnika ideju da je svetost demokracije najbolje zaštićena kada je buržoazija naoružana do zuba, a radnici nenaoružani*. Zadaća Četvrte internacionale je zaustaviti takvu ropsku politiku jednom zauvijek. Sitnoburžoaski demokrati – uključujući socijaldemokrate, staljiniste i anarhiste – to jače viču o borbi protiv fašizma što kukavičkije pred njime kapituliraju u realnosti. Samo naoružani radnički odredi koji iza sebe osjećaju potporu desetaka milijuna radnika mogu uspješno svladati fašističke bande. Borba protiv fašizma ne započinje u uredu liberalne redakcije nego u tvornici, a završava na ulici. Štrajkolomci i privatni revolveraši u tvorničkim postrojenjima predstavljaju temeljnu jezgru fašističke vojske. Kordoni radnika prilikom blokade predstavljaju temeljnu jezgru proleterске vojske. To je točka s koje počinjemo. U okviru svakog štrajka i ulične demonstracije potrebno je propagirati nužnost stvaranja *radničkih grupa za samoobranu*. Ovaj je slogan nužno napisati u programu revolucionarnog krila sindikata. Potrebno je, kada god je to moguće, počevši od omladinskih grupa, organizirati grupe za samoobranu, te ih izvježbati i uputiti u upotrebu oružja. Novi uspon masovnog pokreta ne bi trebao služiti samo povećanju broja ovih jedinica, nego također i njihovom ujedinjavanju s obzirom na kvartove, gradove i regije. Potrebno je dati organiziran izraz opravdanoj mržnji radnika prema štrajkolomcima, te gangsterskim i fašističkim bandama. Potrebno je zagovarati slogan *radničke milicije* kao jedinog sigurnog jamstva nepovredivosti radničkih organizacija, sastanaka i štampe. Samo uz pomoć sistematičnog, ustrajnog, neumornog i hrabrog agitacijskog i organizacijskog rada uvijek zasnovanog na osnovi iskustva samih masa moguće je izbaciti iz njihove svijesti tradiciju podložnosti i pasivnosti; izvježbati odrede herojskih boraca sposobnih da pruže primjer svim radnicima; zadati niz taktičkih poraza naoružanim bandama kontrarevolucije; podići samopouzdanje eksploatiranih i potlačenih; kompromitirati fašizam u očima sitne buržoazije i otvoriti put preuzimanju vlasti od strane radničke klase. Engels je definirao državu kao “organ naoružanih ljudi”. *Naoružavanje proletarijata* je nužan element koji prati njegovu borbu za oslobođenje. Kada radništvo to želi, pronaći će put i sredstva za naoružavanje. Na ovom polju, također, vodstvo prirodno pada na sekcije Četvrte internacionale.

*Iako se dobar dio ovdje rečenoga može na prvi pogled učiniti dosta nepovezanim sa sadašnjim stanjem stvari u našoj zemlji, ne treba izgubiti iz vida vojske zaštitara koje unajmljuju pojedini kapitalisti, te koje su ne tako davno pred radnicima prilikom jedne blokade “preventivno” pucale u zrak. Za vjerovati je da će se takva praksa proširiti jačanjem radničkog otpora. (nap. prev.)

Savez radnika i seljaka

Poljoprivredni težak na selu brat je po oružju i dvojniki radnika. Oni su dva dijela jedne te iste klase. Njihovi su interesi nerazdvojni. Program tranzicijskih zahtjeva industrijskih radnika, uz sitnije izmjene, sličan je programu poljoprivrednog proletarijata. Seljaštvo predstavlja drugu klasu: ono je seoska sitna buržoazija. Sitna buržoazija se sastoji od različitih slojeva, od polu-proleterskih do eksploatatorskih elemenata. U skladu s time, politička zadaća industrijskog proletarijata jest prenijeti klasnu borbu na selo. Samo će tako moći povući granicu između svojih saveznika i neprijatelja. Specifičnosti nacionalnog razvoja svake zemlje nalaze svoj najneobičniji izraz u položaju seljaka, te do nekog stupnja i urbane sitne buržoazije (obrnika i sitnih trgovaca). Ove su klase, bez obzira na to koliko mogu biti numerički snažne, u suštini preživjeli primjerci pretkapitalističkih oblika proizvodnje. Sekcije Četvrte internacionale trebale bi s najvećom mogućom preciznošću razraditi program prijelaznih zahtjeva povezanih sa seljaštvom i urbanom sitnom buržoazijom, u skladu s uvjetima u svakoj zemlji. Napredni radnici trebaju naučiti dati jasne i konkretne odgovore na pitanja postavljena od njihovih budućih saveznika. Premda seljak predstavlja “nezavisnog” sitnog proizvođača on je u isto vrijeme ovisan o povoljnim kreditima, poljoprivrednim strojevima i gnojivima čija je cijena previsoka; povoljnim uvjetima transporta, te savjesnoj organizaciji tržišta za svoje poljoprivredne proizvode. No, banke, trustovi i trgovci pljačkaju seljaka sa svake strane. Samo sami seljaci uz pomoć radnika mogu ukinuti ovu pljačku. *Odbori izabrani od strane sitnih seljaka* trebaju se pojaviti na nacionalnoj sceni, te zajednički s radničkim odborima i odborima bankovnih zaposlenika preuzeti u svoje ruke kontrolu transporta, kredita, te trgovačkih operacija povezanih s poljoprivredom. Pogrešno navodeći “neumjerene” radničke zahtjeve krupni kapitalisti vješto pretvaraju pitanje *cijene roba* u klin kojim razdvajaju radnike od seljaka i radnike od sitne buržoazije u gradovima. Seljaštvo, zanatlije, te sitni trgovci, za razliku od industrijskih radnika, te zaposlenika u uredima i javnim službama, ne mogu zahtijevati povećanje plaća u skladu s povećanjem cijena. Službeni sukob vlade s visokim cijenama samo je obmanjivanje masa. No, seljaštvo, zanatlije i trgovci mogu, u svojstvu potrošača, ući u borbu za zamrzavanje rasta cijena rame uz rame s radnicima. Na kapitalističke jadikovke o troškovima proizvodnje, transporta ili trgovine, potrošači odgovaraju : “pokažite nam svoje knjige; zahtijevamo kontrolu nad određivanjem cijena”. Organi ove kontrole trebali bi biti *odbori za cijene* sastavljeni od delegata iz tvornica, sindikata, kooperanata, seljačkih organizacija, “malenih ljudi” iz gradova, kućanica itd. Na ovaj način radnici će biti u mogućnosti da seljaštvu pokažu kako pravi razlog visokih cijena nisu visoke plaće, već neumjereni profit kapitalista, te vrtoglavi troškovi kapitalističke anarhije. Program nacionalizacije zemlje i kolektivizacije poljoprivrede trebao bi biti tako zacrtan da iz same svoje osnove isključuje mogućnost eksproprijacije sitnog seljaštva i njihovu prisilnu kolektivizaciju. Seljak će ostati vlasnik svojega komada zemlje dokle god vjeruje da je to potrebno ili nužno. Kako bi se rehabilitirao socijalistički program u očima seljaka potrebno je bez milosti razotkriti

staljinističke metode kolektivizacije, koje nisu određene interesom seljaka ili radnika, već interesom birokracije. Slično tome, eksproprijacija eksproprijatora ne znači prisilnu konfiskaciju vlasništva zanatlija i trgovaca. Naprotiv, radnička kontrola banaka i trustova – a još više nacionalizacija ovih koncerna – može za gradsku sitnu buržoaziju stvoriti nemjerljivo poželjnije uvjete za uzimanje kredita i prodaju, nego što je moguće pod nekontroliranom dominacijom monopola. Ovisnost o privatnom kapitalu bit će zamijenjena ovisnošću o državi, koja će biti to obazrivija prema potrebama njezinih sitnih suradnika i agenata što je čvršće sami radnici uzmu u svoje vlastite ruke. Praktično sudjelovanje eksploatiranih seljaka u kontroli različitih područja ekonomije omogućit će im da odlučuju za sebe same hoće li im ili neće biti profitabilno prijeći na kolektivno obrađivanje zemlje – i to u kojem roku i u kojem stupnju. Industrijski radnici trebali bi se smatrati vezani obavezom da seljaštvu pokažu spremnost na svaki oblik suradnje prilikom putovanja u ovome smjeru; putem sindikata, tvorničkih odbora, te prije svega, kroz radničku i seljačku vladu. Savezništvo koje predlaže proletarijat, ne svim pripadnicima srednje klase, već eksploatiranim slojevima gradske i seoske sitne buržoazije, protiv svih eksploatatora, uključujući i one iz “srednje klase”; ne može se bazirati na prinudi, već na dobrovoljnom pristanku koji bi trebao biti učvršćen posebnim “ugovorom”. Ovaj “ugovor” je program prijelaznih zahtjeva dobrovoljno prihvaćen od obje strane.

Borba protiv imperijalizma i rata

Izgled cijeloga svijeta, a u skladu s time i unutarnjeg političkog života pojedinih zemalja, prekriven je sjenom prijetnje svjetskog rata. Već sada opasne katastrofe šalju divlje trzajeve straha kroz najšire slojeve čovječanstva. Druga internacionala nastavlja svoju sramotnu politiku iz 1914. s još većom sigurnošću, budući da danas Kominternu svira prvu violinu šovinizma. U istome trenutku u kojemu opasnost rata poprima konkretne obrise, staljinisti, daleko nadmašujući buržoaske i sitnoburžoaske pacifiste, postaju bučni zagovornici takozvane “narodne obrane”. Revolucionarna borba protiv rata pada stoga u potpunosti na ramena Četvrte internacionalne. Boljševičko – lenjinistička politika prema ovome pitanju, formulirana u tezama Internacionalnog sekretarijata (*Rat i Četvrta internacionala, 1934*) zadržava svu svoju važnost i danas. U narednom periodu uspjeh revolucionarne partije ovisit će prvenstveno o njezinom pristupu pitanju rata. Ispravna politika sastoji se od dva elementa: beskompromisnog odnosa prema imperijalizmu i njegovim ratovima, te sposobnosti izgradnje programa na iskustvu samih masa. Kapitalisti i njihovi agenti upotrebljavaju pitanje rata, više nego ijedno drugo, za zavaravanje masa putem apstrakcija, općenitih formula, uboge frazeologije poput: “neutralnosti”, “kolektivne obrane”, “naoružavanja za zaštitu mira”, “borbe protiv fašizma”, itd. Sve ovakve formule u konačnici se svode na činjenicu da je pitanje rata, odnosno sudbine ljudi, ostavljeno u rukama imperijalista, njihovog vladajućeg osoblja,

njihove diplomacije, njihovih generala; sa svim njihovim intrigama i zavjerama protiv naroda. Četvrta internacionala s gnušanjem odbacuje sve takve apstrakcije koje u demokratskom taboru igraju istu ulogu koju u fašističkom igraju "čast", "krv", "rasa". No gnušanje nije dovoljno. Nužno je pomoći masama da provjerom kriterija, slogana i zahtjeva konkretno uoče suštinu prevarantskih apstrakcija.

"Razoružanje?" – No, čitavo se pitanje svodi na to tko će koga razoružati. Jedino razoružavanje koje može omogućiti kraj rata jest razoružavanje kapitalista od strane radnika. No, da bi razoružali kapitaliste radnici prvo moraju naoružati sebe.

"Neutralnost?" – Ali proletarijat ne može biti neutralan u ratu između Japana i Kine ili između Njemačke i SSSR-a. "To znači da se traži obrana Kine i SSSR-a?" Naravno! Ali ne od strane imperijalista koji će udaviti i SSSR i Kinu.

"Obrana domovine?" – No, pod ovom apstrakcijom buržoazija podrazumijeva obranu svojih profita i pljačke. Spremni smo braniti domovinu od stranih kapitalista, ako najprije vežemo ruke i noge našim kapitalistima i spriječimo ih da napadaju tuđe domovine; ako radnici i seljaci u našoj zemlji postanu njezini pravi gospodari, ako bogatstvo zemlje bude prebačeno iz ruku sićušne manjine u ruke naroda, ako vojska postane oružje eksploatiranih umjesto eksploatora.

Potrebno je interpretirati ove temeljne ideje tako da ih se razbije u više konkretnih i parcijalnih, u ovisnosti o smjeru razvoja događaja i orijentaciji razmišljanja masa. Kao dodatak, potrebno je oštro razgraničiti pacifizam diplomata, profesora i novinara od pacifizma drvodjelje, poljoprivrednog radnika i nadničarke. U jednom slučaju pacifizam je plašt za imperijalizam; u drugom slučaju on je zbrkani izraz nepovjerenja u imperijalizam. Kada sitni seljak ili radnik govore o obrani domovine oni misle na obranu svojega doma, svojih obitelji ili drugih sličnih obitelji, od invazije, bombi i otrovnih plinova. Kapitalist i njegov novinar pod obranom domovine podrazumijevaju zauzimanje kolonija i tržišta, te grabežljivo povećanje "nacionalnog" udjela u svjetskoj zaradi. Buržoaski pacifizam i patriotizam su lansirani s lukavstvom. U pacifizmu, pa čak i patriotizmu potlačenih, postoje elementi koji odražavaju s jedne strane mržnju prema destruktivnom ratu, a s druge privijanje uz ono što smatraju svojim vlastitim dobrom. Moramo znati kako zavladati tim elementima kako bismo mogli izvući potrebne zaključke. Polazeći od ovih zaključaka Četvrta internacionala podupire svaki zahtjev, pa čak i onaj nedovoljan, koji do određenog stupnja može uvući mase u aktivnu politiku; probuditi njihovu kritičnost i pojačati njihovu kontrolu nad spletkama kapitalista. Sagledavajući stvar iz te perspektive naša američka sekcija npr. u potpunosti podržava

prijedlog za održavanjem referendumu po pitanju objavljivanja rata. Razumljivo je da nijedna demokratska reforma ne može sama po sebi spriječiti vladare da izazovu rat kada to žele. Potrebno je iskreno upozoriti na ovo. Ali ne i odbacivati iluzije masa u odnosu na predloženi referendum – njihova potpora referendumu izražava nepovjerenje koje radnici i seljaci osjećaju prema kapitalističkoj vladi i Kongresu. Bez podupiranja i bez širenja iluzija potrebno je svom raspoloživom snagom poduprijeti progresivno nepovjerenje eksploatiranih prema eksploatatorima. Što pokret za referendum bude rasprostranjeniji skorije će se buržoaski pacifisti odvojiti od njega; izdajnici Kominterne biti potpunije kompromitirani, a nepovjerenje prema imperijalistima će postajati akutnije. Polazeći od ovoga nužno je postaviti zahtjev: biračka prava za sve muškarce i žene s navršenih 18 godina. Oni koji će sutra biti pozvani da umru za domovinu moraju imati glasačka prava danas. Borba protiv rata mora prije svega početi s *revolucionarnom mobilizacijom omladine*. Na problem rata treba baciti svjetlo iz svih uglova, namještajući svjetlo na stranu s koje će se u danom trenutku sučeliti s masama. Rat je ogromno poslovno poduzeće i to posebno što se tiče ratne industrije. “60 obitelji” stoga predstavljaju prvorazredne patriote i izazivače rata. *Radnička kontrola ratne industrije* je prvi korak u borbi protiv ratnih “proizvođača”. Reformističkom sloganu *poreza na ratni profit* suprotstavljamo slogan *konfiskacije ratnoga profita i eksproprijacije profitera u ratnoj industriji*. Tamo gdje je ratna industrija, kao u Francuskoj, nacionalizirana, slogan *radničke kontrole* zadržava svoju punu snagu. Radnici imaju jednako malo povjerenja u vladu buržoazije kao i u individualnog kapitalista.

Ne damo niti jednog čovjeka i niti jednog novčića buržoaskoj vladi!

Ne programu naoružavanja, da programu korisnih javnih radova!

Potpuna neovisnost radničkih organizacija od vojno-policijske kontrole!

Moramo jednom zauvijek pohlepnoj i nemilosrdnoj imperijalističkoj kliku, koja spletkari iza leđa naroda, iz ruku istrgnuti mogućnost upravljanja sudbinom ljudi. U skladu s ovime zahtijevamo:

potpuno napuštanje tajne diplomacije

dostupnost svih rasprava i ugovora svim radnicima i seljacima

oružanu obuku i naoružavanje radnika i seljaka pod direktnom kontrolom radničkih

i seljačkih odbora

stvaranje vojnih škola namijenjenih obuci zapovjednika među trudbenicima, odabranih od strane radničkih organizacija

zamjenu stajaće vojske *narodnom milicijom*, nerazdvojivo povezanom s tvornicama, rudnicima, farmama itd.

Imperijalistički rat je nastavak i zaoštavanje grabežljive politike kapitalista. Borba radnika protiv rata je nastavak i zaoštavanje njihove klasne borbe. Početak rata mijenja situaciju, te djelomično mijenja i sredstva borbe između klasa, ali ne i cilj i generalni smjer. Imperijalistička buržoazija dominira svijetom. Po svojem osnovnom karakteru temeljna karakteristika nadolazećeg rata biti će njegov imperijalistički karakter. Temeljni koncept politike internacionalnog radništva biti će u skladu s time borba protiv imperijalizma i njegovog rata. U ovoj je borbi temeljni princip: “glavni neprijatelj je u *tvojoj vlastitoj zemlji*” ili “poraz *tvoje vlastite* (imperijalističke) vlade je manje zlo.” No, nisu sve zemlje na svijetu imperijalističke. Naprotiv, većina njih su žrtve imperijalizma. Neke od kolonijalnih i polukolonijalnih zemalja će nesumnjivo pokušati iskoristiti rat u svrhu zbacivanja jarma ropstva. Njihov rat neće biti imperijalistički, već oslobodilački. Dužnost internacionalnog radništva bit će pomoći potlačenim zemljama u njihovom ratu protiv tlačitelja. Jednaka dužnost vrijedi i u odnosu na pomoć SSSR-u ili bilo kojoj drugoj radničkoj vladi do koje može doći prije rata ili tokom rata. Poraz *svake* imperijalističke vlade u sukobu s radničkom državom ili kolonijalnom zemljom je manje zlo. Međutim, radnici imperijalističkih zemalja ne mogu pomoći anti-imperijalističkim zemljama putem njihovih vlastitih vlada, bez obzira na to kakvi mogu biti diplomatski i vojni odnosi između dviju zemalja u datom trenutku. Ako se vlade nađu u privremenom, te u skladu sa temeljnom logikom stvari, nepouzdanom savezništvu, radnici imperijalističkih zemalja nastavljaju biti u klasnoj opoziciji prema svojoj vlastitoj vladi i podupiru neimperijalističkog “saveznika” svojim vlastitim metodama, odnosno metodama internacionalne klasne borbe (agitacija ne samo protiv svojih perfidnih saveznika, već također i za radničku državu u kolonijalnoj zemlji, bojkoti, štrajkovi itd. u jednom slučaju, odbijanje bojkota i štrajkova u drugom itd.) U podupiranju kolonijalne zemlje ili SSSR-a u ratu, radnici se ni u najmanjoj mjeri ne solidariziraju bilo s kapitalističkom vladom kolonijalne zemlje, bilo s termidorskom birokracijom SSSR-a*. Naprotiv, zadržavaju punu političku nezavisnost i od jednih i od drugih. Dajući pomoć u pravednom i progresivnom ratu revolucionarni proletarijat dobiva simpatije radnika u kolonijama i SSSR-u, pojačavajući tamo autoritet i utjecaj Četvrtre internacionale, te povećavajući njezinu sposobnost da pomogne zbaciti kapitalističku vladu kolonijalne zemlje ili reakcionarnu birokraciju u SSSR-u. Na početku rata sekcije Četvrtre internacionale će se neizbježno osjećati izolirane: svaki rat nesvjesno preuzima narodne mase i tjera ih na stranu vladinog aparata.

* *Termidor je drugi ljetni mjesec republikanskog kalendara u doba Francuske revolucije i sinonim za obaranje revolucionarne jakobinske diktature koje se zbilo na početku mjeseca – u širem smislu riječi označuje politički kontrarevolucionarni prevrat. (nap. prev.)*

Internacionalisti će morati plivati protiv struje. Međutim, uništavanje i bijeda koju donosi novi rat, koji će u prvim mjesecima daleko nadmašiti krvave strahote 1914-1918, uskoro će djelovati otrežnjujuće. Nezadovoljstvo masa i njihov revolt rasti će u plimama i osekama. Sekcije Četvrte internacionale naći će se na vrhu revolucionarnog talasa. Program tranzicijskih zahtjeva steći će vatrenu aktualnost. Problem preuzimanja vlasti od strane radnika pojaviti će se u svojoj punoj visini. Prije iscrpljivanja ili utapanja čovječanstva u krvi kapitalizam truje svjetsku atmosferu otrovnim parama nacionalne i rasne mržnje. Antisemitizam današnjice je jedna od najzloćudnijih trzavica smrtne agonije kapitalizma. Beskompromisno razotkrivanje korijena rasnih predrasuda u svim formama i nijansama nacionalne arogancije i šovinizma, posebno antisemitizma, treba postati dio svakodnevnih aktivnosti svih sekcija Četvrte internacionale kao najvažniji dio borbe protiv imperijalizma i rata. Naš temeljni slogan ostaje: Radnici svih zemalja, ujedinite se!

Vlada radnika i seljaka

Formula vlade radnika i seljaka prvi puta se pojavila u boljševičkoj agitaciji 1917. i definitivno je prihvaćena nakon Oktobarske revolucije. U krajnjoj liniji ona ne predstavlja ništa više od narodnog naziva za već uspostavljenu diktaturu proletarijata*. Važnost ovog naziva proizlazi iz toga što naglašava ideju savezništva između proletarijata i seljaštva, na kojemu počiva sovjetska vlast. Kada je Kominternu epigona pokušala oživjeti formulu, pokopanu od strane povijesti, o “demokratskoj diktaturi radnika i seljaštva”**, formuli “radničke i seljačke vlade” dala je potpuno drugačiji, čisto “demokratski”, odnosno buržoaski sadržaj, *suprotstavljajući* je diktaturi proletarijata. Boljševici – lenjinisti u potpunosti odbacuju slogan “vlade radnika i seljaka” u njegovoj buržoasko – demokratskoj verziji.

** Čitaoca nedovoljno upućenog u marksističku teoriju moglo bi zbuniti afirmativno spominjanje “diktature”, te kritičko spominjanje buržoaske demokracije. Pod diktaturom proletarijata podrazumijeva se naprosto proletarijat organiziran kao vladajuća društvena klasa. Taj oblik vlasti je diktatura u smislu u kojem svaki oblik vladavine jedne klase nad drugom predstavlja vid diktature (neposredna demokracija također predstavlja diktaturu većine). Njezin naziv izražava Marxovu težnju da se prava suština društvenih odnosa ne zamagljuje patetičnim frazama. S druge strane, pod parolama “demokracije” kapitalističkog društva krije se diktatura kapitalističke klase. Očito je da diktatura proletarijata za razliku od diktature kapitala predstavlja demokratsku diktaturu s obzirom da znači vlast većine (radnika i njihovih saveznika) nad manjinom – kapitalistima. (nap.prev.)*

*** Lenjinova rana koncepcija „demokratske diktature proletarijata i seljaštva“ predstavlja zapravo radnu tezu o vlasti koja bi trebala nastati revolucionarnim rušenjem carizma - teoriju koja ističe nužnost suradnje ove dvije klase nasuprot koaliciji s liberalnom buržoazijom, pri čemu se ističe velika politička nezavisnost za koju se smatralo da će je seljaštvo imati, te nemogućnost prelaska revolucije protiv carizma u socijalističku fazu. Lenjin je kasnije odbacio ovu teoriju, te prešao na pozicije teorije permanentne revolucije. To je omogućilo postepenu orijentaciju partije na preuzimanje vlasti od strane radničke klase koje je i izvršeno u toku Oktobarske revolucije.*

Oni su tvrdili i tvrde da se u slučaju kada partija radničke klase odbija izaći izvan buržoasko-demokratskih okvira njezino savezništvo sa seljaštvom jednostavno pretvara u potporu kapitalu; kao što je bio slučaj s menjševicima i socijal-revolucionarima 1917., s Kineskom komunističkom partijom 1925. – 1927., te kao što se sada događa s “Narodnim frontom” u Španjolskoj, Francuskoj i drugim zemljama. Od Aprila do Septembra 1917. boljševici su zahtijevali da socijal-revolucionari i menjševici raskinu s liberalnom buržoazijom, te preuzmu vlast u svoje vlastite ruke. Pod ovim uvjetima boljševička partija je obećala menjševicima i socijal-revolucionarima, kao i sitnoburžoaskim predstavnicima radnika i seljaka, revolucionarnu pomoć protiv buržoazije; istovremeno kategorički odbijajući bilo ući u vladu menjševika i socijal-revolucionara, bilo preuzeti političku odgovornost za nju. Da su menjševici i socijal-revolucionari zaista raskinuli s kadetima (liberalima) i stranim imperijalizmom tada bi “vlada radnika i seljaka”, stvorena od strane njih, mogla samo ubrzati i olakšati uspostavu diktature proletarijata. No, upravo je radi ovoga vodstvo sitnoburžoaske demokracije svom mogućom snagom oklijevalo da uspostavi svoju vlastitu vladu. Iskustvo Rusije pokazuje, a iskustvo Španjolske i Francuske ponovno potvrđuje, da su čak i pod vrlo povoljnim uvjetima partije sitnoburžoaske demokracije (socijal-revolucionari, socijaldemokrati, staljinisti, anarhisti) nesposobne formirati vladu radnika i seljaka, odnosno vladu nezavisnu od kapitalista. Međutim, boljševički zahtjev usmjeren prema menjševicima i socijal-revolucionarima : “raskinite s buržoazijom, uzmite vlast u svoje ruke!” za mase je imao ogromnu edukacijsku važnost. Fanatično odbijanje menjševika i socijal-revolucionara da preuzmu vlast, koje se tako dramatično razotkrilo tokom Julskih dana* potpuno ih je osudilo u javnom mnijenju, te pripremiло pobjedu boljševika.

Temeljna zadaća Četvrte internacionale sastoji se u oslobađanju radništva od starog rukovodstva, čiji je konzervativizam u potpunoj kontradikciji s katastrofalnim erupcijama raspadajućeg kapitalizma, te predstavlja glavnu prepreku historijskom progresu. Glavna optužba koju Četvrta internacionala usmjerava protiv tradicionalnih organizacija radništva jest činjenica da se ne žele otrgnuti od političkog polu-leša buržoazije. Pod ovim uvjetima zahtjev: “Raskinite s buržoazijom, preuzmite vlast!”, sistematski upućen starom vodstvu, predstavlja veoma moćno oružje za razotkrivanje izdajničkog karaktera partija i organizacija Druge, Treće i Amsterdamske internacionale. Parola radničke i seljačke vlade nam je stoga prihvatljiva samo na onaj način na koji je to bila i boljševicima 1917., odnosno samo kao anti-buržoaska i anti-kapitalistička parola. No, ni u kojem slučaju u onom “demokratskom” smislu koji su mu kasnije pridali epigoni , pretvarajući je iz mosta prema socijalističkoj revoluciji u glavnu zapreku na putu prema njoj.

* Pod Julskim danima podrazumijevaju se događaji između 3. i 7. Julja 1917. u kojima su nastupile spontane demonstracije radnika i seljaka protiv vlade, na što je odgovoreno vojnim napadom na mirne demonstrante i uvodenjem represije protiv Boljševičke partije. (nap.prev.)

Od svih stranaka koje se oslanjaju na radnike i seljake i koje govore u njihovo ime zahtijevamo da politički raskinu s buržoazijom i krenu putem borbe za vladu radnika i seljaka. Obećavamo im punu podršku protiv kapitalističke reakcije na ovome putu. U isto vrijeme neumorno razvijamo agitaciju oko onih prijelaznih zahtjeva koji bi po našem mišljenju trebali činiti program radničke i seljačke vlade. Da li je formiranje takve vlade od strane tradicionalnih radničkih organizacija moguće? Prošla iskustva pokazuju, kao što smo već rekli, da je ovo u najmanju ruku vrlo malo vjerojatno. Međutim, ne možemo unaprijed kategorički zanijekati teoretsku mogućnost da pod utjecajem potpuno izvanrednih okolnosti (rat, poraz, financijski slom, masovni revolucionarni pritisk) sitnoburžoasko partije, uključujući staljiniste, mogu poći dalje nego što to žele na putu raskida s buržoazijom. U svakom slučaju u jednu se stvar ne može sumnjati: čak i da ova vrlo nevjerovatna varijanta negdje i nekada postane stvarnost i "radnička i seljačka vlada" u gore navedenom smislu bude uspostavljena u realnosti, ona bi predstavljala samo kratku epizodu na putu prema pravoj diktaturi proletarijata. Međutim, nema potrebe za gubljenjem u igri pogađanja. Agitacija oko slogana radničko-seljačke vlade zadržava pod svim uvjetima izvanrednu edukacijsku važnost. To nipošto nije slučajno. Ovaj se poopćeni slogan nalazi u potpunosti na liniji političkog razvoja naše epohe (bankrot i raspad starih buržoaskih partija, propast demokracije, rast fašizma, ubrzano usmjeravanje radnika prema aktivnijoj i agresivnijoj politici). Svaki od prijelaznih zahtjeva bi stoga trebao voditi prema jedinstvenom političkom zaključku: radnici trebaju raskinuti sa svim tradicionalnim partijama buržoazije kako bi, zajedno sa seljacima, uspostavili svoju vlastitu vlast. Nemoguće je unaprijed predvidjeti koji će biti konkretni stupnjevi revolucionarne mobilizacije masa. Sekcije Četvrte internacionale trebale bi se kritički orijentirati na svakom novom stupnju i predstavljati takve slogane koji će pomoći težnjama radnika za samostalnom politikom, produbiti klasnu borbu te politike, uništiti reformističke i pacifističke iluzije, učvrstiti vezu avangarde s masama, te pripremiti revolucionarno preuzimanje vlasti.

Sovjeti

Kao što je ranije navedeno, tvornički su odbori elementi dvovlašća unutar tvornice. U skladu s time njihovo je postojanje moguće samo pod uvjetima rastućeg pritiska masa. Ovo na sličan način vrijedi i za posebna grupiranja masa u svrhu *borbe protiv rata, odbora za cijene*, te svih ostalih središta pokreta čije postojanje već svjedoči o činjenici da se klasna borba razvila preko granica tradicionalnih radničkih organizacija. Međutim, ovi novi organi i centri će uskoro početi osjećati nedostatak kohezije i svoju neučinkovitost. Niti jedan od tranzicijskih zahtjeva ne može biti u potpunosti ispunjen pod uvjetima očuvanja kapitalističkog poretka. U isto vrijeme pooštavanje socijalne krize će povećati ne samo patnju masa, već i njihovu nestrpljivost, ustrajnost i pritisak. Uvijek novi slojevi potlačenih podići će svoje glave i istupiti sa svojim zahtjevima.

Milijuni umornih “malenih ljudi”, na koje refomisti nikada nisu ni pomislili, počet će ustrajno kucati na vrata radničkih organizacija. Nezaposleni će se pridružiti pokretu. Poljoprivredni radnici, seljaci koji su bankrotirali i polubankrotirali, potlačeni iz grada, radnice, kućanice, proletarizirani slojevi intelektualaca – svi će oni tražiti jedinstvo i vodstvo. Kako se mogu uskladiti različiti zahtjevi i forme borbe, pa čak i na razini jednoga grada? Povijest je već odgovorila na ovo pitanje: putem *sovjeta*. Oni će ujediniti predstavnike svih borbenih grupa. Za ovu svrhu još nitko nije predložio drugačiji oblik organizacije. Zapravo, bilo bi teško moguće izmisliti bolji. Sovjeti nisu ograničeni *apriornim* programom partije. Oni širom otvaraju svoja vrata svim potlačenima. Kroz ova vrata prolaze predstavnici svih slojeva, uvučenih u opću struju borbe. Organizacija koja se širi zajedno s pokretom, neprestano se u svojoj utrobi iznovo izgrađuje. Sve političke struje radništva mogu se boriti za vodstvo sovjeta na temelju najšire demokracije. Stoga slogan *sovjeta* predstavlja krunu programa prijelaznih zahtjeva. Sovjeti mogu nastati samo u trenutku u kojem masovni pokret ulazi u otvoreno revolucionarnu fazu. Od prvoga trenutka svojeg nastanka sovjeti, djelujući kao stožer oko kojega se ujedinjuju milijuni radnika u borbi protiv eksploatatora, postaju konkurencija i suparnici lokalnih vlasti, a kasnije i središnje vlasti. Ako tvornički odbori stvaraju dvovlašće u tvornici, tada sovjeti započinju period dvovlašća u zemlji. Dvovlašće je točka kulminacije prijelaznog perioda. Dva poretka, buržoaski i radnički, nepomirljivo su suprotstavljena jedan drugome. Njihov je sukob neizbježan. Sudbina društva ovisi o njegovom ishodu. Ako revolucija bude poražena nastupit će fašistička ili buržoaska diktatura. U slučaju pobjede pojavit će se vlast sovjeta, odnosno diktatura proletarijata i socijalistička izgradnja društva.

Nerazvijene zemlje i program prijelaznih zahtjeva

Kolonijalne i polu-kolonijalne zemlje su po svojoj suštini nerazvijene zemlje. No nerazvijene zemlje predstavljaju dio svijeta pod dominacijom imperijalizma. Njihov razvoj stoga ima mješoviti karakter: najprimitivniji ekonomski oblici su pomiješani s najnovijim dostignućima u kapitalističkoj tehnici i kulturi. Na sličan su način definirane političke težnje radništva u nerazvijenim zemljama: borba za najelementarnija postignuća nacionalne nezavisnosti i buržoaske demokracije pomiješana je sa socijalističkom borbom protiv svjetskog imperijalizma. Demokratski slogani, prijelazni zahtjevi i problemi socijalističke revolucije nisu podijeljeni u različite povijesne epohe u ovoj borbi, već se razvijaju jedni iz drugih. Kinesko radništvo jedva da je počelo organizirati sindikate prije nego što je moralo formirati sovjete. U tom smislu postojeći program je u potpunosti primjenjiv na kolonijalne i polu-kolonijalne zemlje, odnosno barem na one gdje je radništvo sposobno provoditi nezavisnu politiku. Središnja zadaća u kolonijalnim i polu-kolonijalnim zemljama jest *agrarna revolucija*, odnosno likvidacija feudalnog naslijeđa; te *nacionalna nezavisnost*, odnosno zbacivanje

imperijalističkog jarma. Obje zadaće su međusobno usko povezane. Nemoguće je naprosto odbaciti demokratski program; nužno je da ga mase prerastu u borbi. Zahtjev za Narodnom (ili Ustavotvornom) skupštinom zadržava svoju punu snagu za zemlje kao što su Kina ili Indija. Ovaj slogan mora biti neraskidivo povezan s problemom nacionalnog oslobođenja i agrarne reforme. Kao prvi korak, radnici trebaju biti naoružani ovim demokratskim programom. Samo će oni biti u stanju da okupe i ujedine seljake. Na bazi revolucionarnog demokratskog programa nužno je suprotstaviti radnike “nacionalnim” kapitalistima. Tada, na izvjesnoj fazi mobilizacije masa pod sloganom revolucionarne demokracije, sovjeti se mogu i moraju pojaviti. Njihova historijska uloga u svakom danom trenutku, posebno njihov odnos prema Narodnoj skupštini, bit će određena političkom razinom radništva, vezom između njih i seljaštva, te karakterom politike proleterske partije. Prije ili kasnije sovjeti trebaju zbaciti buržoasku demokraciju. Samo su oni sposobni dovesti demokratsku revoluciju do kraja, te u skladu s time otvoriti period socijalističke revolucije. Relativna važnost pojedinih demokratskih i prijelaznih zahtjeva u borbi proletarijata, njihove uzajamne veze i red njihovog predstavljanja, određen je specifičnostima i posebnim uvjetima svake nerazvijene zemlje, te u znatnom stupnju i *razinom* njezine zaostalosti. Međutim, opći trend revolucionarnog razvoja u svim nerazvijenim zemljama može se odrediti s pomoću formule permanentne revolucije u smislu koji su joj potpuno udijelile tri revolucije u Rusiji (1905, Februar 1917, Oktobar 1917.).

Kominternu je nerazvijenim zemljama pružila klasičan primjer toga kako je moguće uništiti snažnu i obećavajuću revoluciju. Tijekom olujnih masovnih ustanaka u Kini 1925. – 1927. Kominternu je propustila zagovarati zahtjev za Narodnom skupštinom, te u isto vrijeme spriječila stvaranje sovjeta. (Buržoaska partija Kuomintang trebala je, u skladu sa Staljinovim planom, nadomjestiti kako Narodnu skupštinu, tako i sovjete). Nakon što je Kuomintang razbio mase, Kominternu je organizirala karikaturu sovjeta u Kantonu. Nakon neminovnog sloma ustanka u Kantonu Kominternu je odlučila krenuti putem gerilskog rata posredstvom seljačkih sovjeta, uz potpunu pasivnost od strane industrijskog proletarijata. Ulazeći tako u slijepu ulicu Kominternu je iskoristila Sino – japanski rat kako bi likvidirala “Sovjetsku Kinu” jednim potezom pera, podčinjavajući ne samo seosku “Crvenu armiju”, već i takozvanu “Komunističku” partiju tom istom Kuomintagu, odnosno buržoaziji. Izdajući internacionalnu radničku revoluciju u svrhu prijateljstva s “demokratskim” gospodarima robova, Kominternu si nije mogla pomoći, a da istovremeno ne izvrši izdaju borbe za oslobođenje kolonijalnih masa, sa i većim cinizmom nego što je to ranije učinila Druga internacionala. Jedna od zadaća Narodnog fronta i politike “nacionalne obrane” jest pretvoriti stotine milijuna pripadnika kolonija u topovsko meso za “demokratski” imperijalizam. Zastava na kojoj je utkana borba za oslobođenje kolonijalnih i polu-kolonijalnih naroda, odnosno polovice čovječanstva, definitivno je prešla u ruke Četvrte internacionale.

Program prijelaznih zahtjeva u fašističkim zemljama

Danas smo veoma daleko od vremena kada su stratezi Kominterne najavljivali kako je pobjeda Hitlera samo korak prema pobjedi Thaelmanna*. Thaelmann je sada u Hitlerovim zatvorima već više od pet godina. Mussolini drži Italiju okovanu fašizmom više od šesnaest godina. Tijekom ovog vremenskog perioda partije Druge i Treće internacionale bile su nemoćne ne samo da povedu masovni pokret, već i da stvore ozbiljnu ilegalnu organizaciju barem do nekog stupnja usporedivu s ruskim revolucionarnim partijama tijekom perioda carizma. Ne postoji niti najmanji razlog za objašnjavanje ovih neuspjeha pozivanjem na snagu fašističke ideologije. (Gledano u suštini Mussolini nije ikada zagovarao bilo kakav oblik ideologije.) Hitlerova "ideologija" nije ikada ozbiljno inficirala radnike. Oni slojevi populacije koji su jedno vrijeme bili zatrovani fašizmom, a to su uglavnom bili srednji slojevi, imali su dovoljno vremena da se otriježne. Činjenica da je donekle primjetna opozicija ograničena na krugove Protestantske i Katoličke crkve nije objašnjena snagom polu-ludačkih i polu-šarlatanskih teorija "rase" i "krvi", već strahovitim kolapsom ideologija demokrata, socijaldemokracije i Kominterne. Poslije masakra Pariške komune crna je reakcija vladala skoro osam godina. Poslije poraza Ruske revolucije 1905. radne su se mase nalazile u ukočenosti tokom gotovo jednako dugog perioda. No, u oba slučaja fenomen se sastojao samo u fizičkom porazu, uvjetovanim odnosom snaga. U Rusiji se, povrh toga, ticao gotovo djevičanskog radništva. Boljševička frakcija u to vrijeme nije slavila ni svoj treći rođendan. Posve je drugačije stanje stvari bilo u Njemačkoj, gdje je vodstvo proizašlo iz moćnih partija od kojih je jedna postojala sedamdeset godina, a druga gotovo petnaest. Obje partije, koje su iza sebe imale milijune birača, bile su moralno paralizirane prije bitke, te su kapitulirale bez bitke. Povijest nije zabilježila katastrofu usporedivu s ovom. Njemačko radništvo nije bilo smršcano u bitci. Bilo je smršcano kukavičlukom, pokvarenošću i perfidnošću svojih vlastitih partija. Nije čudno da je ono tada izgubilo vjeru u sve u što je naviklo vjerovati tokom gotovo tri generacije. S druge strane, Hitlerova je pobjeda učvrstila Mussolinija. Produženi neuspjeh revolucionarnih aktivnosti u Španjolskoj ili Njemačkoj predstavlja nagradu za kriminalnu politiku socijaldemokrata i Kominterne. Ilegalne aktivnosti trebaju ne samo simpatiju masa, već i svjesni entuzijizam njezinih najnaprednijih slojeva. No, može li se uopće očekivati entuzijizam za povijesno bankrotirale organizacije? Većina onih koji nastupaju kao vođe u emigraciji su ili agenti Kremljina i GPU-a demoralizirani do srži ili bivši socijaldemokratski ministri koji sanjaju o tome kako će ih radnici nekom vrstom čuda vratiti na njihove izgubljene pozicije. pomoć revolucionarnim ustancima u Italiji i Njemačkoj. Zar je moguće i na minutu zamisliti ovu gospodu u ulozi budućih vođa "antifašističke" revolucije? Niti događaji na svjetskoj pozornici – razbijanje austrijskih

* Ernst Thaelmann bio je vođa KP Njemačke (nap. prev.)

radnika, poraz španjolske revolucije, degeneracija sovjetske države – ne mogu pružiti pomoć revolucionarnim ustancima u Italiji i Njemačkoj. Budući da njemački i talijanski radnici u odnosu na političke informacije u velikoj mjeri ovise o radiju, moguće je s velikom sigurnošću reći da je moskovska radio stanica, kombinirajući termidorske laži s glupošću i drskošću, postala najmoćniji faktor u demoraliziranju radnika u totalitarnim državama. U tom smislu kao i u ostalima Staljin djeluje naprosto kao Goebbelsov pomoćnik. U isto vrijeme klasni antagonizmi koji su doveli do pobjede fašizma, svoj posao također nastavljaju i pod fašizmom, postepeno ga potkopavajući. Mase su nezadovoljnije nego ikada. Stotine i tisuće samopožrtvovnih radnika unatoč svemu nastavljaju provoditi revolucionarni krtičarski posao. Nova generacija koja nije direktno doživjela uništenje starih tradicija i velikih nada, krenula je u napad. Pripreme za radničku revoluciju na mikroskopskoj razini nezadrživo se odvijaju ispod teškog totalitarnog nadgrobnog spomenika. Ali da bi se prikrivena energija razbuktala u otvoreni revolt, potrebno je da avangarda proletarijata pronađe nove perspektive, novi program i novu neokaljanu zastavu. U tome leži glavni nedostatak. Za radnike u fašističkim zemljama ekstremno je teško izabrati novi program. Program provjerava iskustvo. Upravo je iskustvo u masovnim pokretima ono što nedostaje u zemljama totalitarnog despotizma. Vrlo je vjerojatno da će istinski radničkih uspjeh u jednoj od “demokratskih” zemalja biti nužan za davanje potiska revolucionarnom pokretu na fašističkom teritoriju. Sličan učinak moguć je uslijed financijske ili vojne katastrofe. U sadašnjosti je nužno da primarno bude proveden propagandni pripremni rad koji će dati rezultate na velikoj skali samo u budućnosti. No jedna stvar može biti izrečena sa sigurnošću čak i na ovoj točki: u trenutku u kojem se probije, revolucionarni val u fašističkim zemljama odmah će predstavljati grandiozan zamah i ni u kojem slučaju se neće zaustaviti na eksperimentu oživljavanja neke vrste vajmarskog leša. Na ovoj točki počinje beskompromisno razilaženje između Četvrte internacionale i starih partija koje su nadživjele svoj bankrot. Emigrantski “Narodni front” je najštetniji i najperfidniji vid svih mogućih Narodnih frontova. Suštinski, on naglašava besplodnu čežnju za koalicijom s nepostojećom liberalnom buržoazijom. U slučaju da je ona dočekana s uspjehom to bi naprosto pripremiло seriju novih poraza radnika španjolskog tipa. Nemilosrdno razotkrivanje teorije i prakse “Narodnog fronta” je stoga prvi uvjet revolucionarne borbe protiv fašizma. To naravno ne znači da Četvrta internacionala odbacuje demokratske slogane kao sredstva mobilizacije masa protiv fašizma. Naprotiv, takvi slogani mogu u određenim trenucima igrati ozbiljnu ulogu. Ali demokratske formule (sloboda tiska, pravo na sindikalno organiziranje) za nas znače samo slučajne ili epizodne slogane u nezavisnom pokretu radništva, a ne demokratski čvor zavezan za vrat radništva od strane kapitalističkih agenata (Španjolska!). Čim pokret poprimi nešto od masovnog karaktera demokratski slogani će biti povezani s prijelaznim; možemo pretpostaviti da će se tvornički odbori pojaviti prije nego što stari rutineri pojure iz svojih kancelarija da organiziraju sindikate; sovjeti će prekriti Njemačku prije nego što se nova Ustavotvorna skupština okupi u Weimaru. Isto vrijedi i za Italiju, te ostale totalitarne i polu-totalitarne zemlje. Fašizam je ove zemlje bacio u barbarstvo. No, nije promijenio njihovu društvenu strukturu. Fašizam je oruđe u rukama financijskog

kapitala, a ne feudalnih zemljovlasnika. Revolucionarni program treba se zasnivati na dijalektici klasne borbe nužnoj i za fašističke zemlje, a ne na psihologiji ustrašenih bankrotera. Četvrta internacionala s gađenjem odbacuje vid političke maskarade poticane od strane staljinista, bivših heroja “Trećeg perioda”, u kojem se po redu pojavljuju iza maski katolika, protestanata, Židova, njemačkih nacionalista, liberala – samo kako bi prikriili svoje vlastito neprivlačno lice. Četvrta internacionala se uvijek i svugdje pojavljuje pod vlastitom zastavom. Otvoreno predlaže vlastiti program radništvu u fašističkim zemljama. Napredni radnici cijeloga svijeta već su sada čvrsto uvjereni da će do zbacivanja Mussolinija, Hitlera i njihovih agenata i imitatora doći samo pod vodstvom Četvrte internacionale.

SSSR i problemi prijelaznog perioda

Sovjetski savez je nastao iz Oktobarske revolucije kao radnička država. Državno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju, a ono je nužan preduvjet socijalističkog razvoja, otvorilo je mogućnost ubrzanog rasta proizvodnih snaga. No, u isto je vrijeme aparat radničke države prošao kroz potpunu degeneraciju - iz oružja radničke klase pretvorio se u oružje birokratskog nasilja protiv radničke klase, te sve više u oružje za sabotazu ekonomije zemlje. Birokratizacija zaostale i izolirane radničke države, kao i preobrazba birokracije u svemoćnu privilegiranu kastu predstavljaju najuvjerljivije opovrgnuće – i to ne samo teorijsko, već ovoga puta i praktično – teorije socijalizma u jednoj zemlji. Stoga SSSR u sebi utjelovljuje užasne proturječnosti. No, on i dalje ostaje *degenerirana radnička država*. Takva je socijalna dijagnoza. Politička prognoza ima drugačiji karakter: ili će birokracija, postajući još više organ svjetske buržoazije u radničkoj državi, ukinuti nove oblike vlasništva i gurnuti zemlju nazad u kapitalizam; ili će radnička klasa razbiti birokraciju i otvoriti put prema socijalizmu. Za sekcije Četvrte internacionale Moskovski procesi se ne pojavljuju kao iznenađenje, a niti kao rezultat osobnog ludila kremljinskog diktatora, već kao legitiman rezultat termidora. Oni su izrasli na neodrživim sukobima unutar same sovjetske birokracije, te odražavaju proturječnosti između birokracije i naroda, kao i produbljujuće antagonizme među samim “narodom”. Krvavo – “fantastična” priroda suđenja daje mjeru intenziteta proturječnosti, te putem istog indikatora predviđa približavanje raspleta. Javni govori bivših vanjskih predstavnika Kremljina koji su se odbili vratiti u Moskvu na svoj način neopovrgljivo potvrđuju da se među birokracijom mogu pronaći sve nijanse političke misli: od istinskog boljševizma (Ignace Reiss), do potpunog fašizma (F. Butenko). Revolucionarni elementi unutar birokracije koji čine samo malenu manjinu odražavaju, istina pasivno, socijalistički interes radništva. Fašistički, kontrarevolucionarni elementi koji nesmetano rastu izražavaju s nikada većom konzistentnošću interese svjetskog imperijalizma. Ovi kandidati za ulogu kompradora smatraju, ne bez razloga, da novi vladajući sloj može osigurati svoje privilegirane pozicije samo kroz odbacivanje nacionalizacije, kolektivizacije i monopola na vanjsku trgovinu u ime prihvaćanja

“zapadne civilizacije”, odnosno kapitalizma*. Između ova dva pola postoje prijelazne, razvodnjene menjševičko - socijal-revolucionarno – liberalne tendencije koje gravitiraju prema buržoaskoj demokraciji. Unutar redova takozvanog “besklasnog društva” nesumnjivo postoje grupiranja točno jednaka onima u birokraciji, samo manje oštro izražena i u obrnutim razmjerima: svjesne kapitalističke tendencije nalaze se uglavnom kod bogatijih slojeva kolektivnih farmi (*kolhozi*), te su karakteristične samo za malenu manjinu populacije. No, ovi se slojevi opskrbljuju širokom bazom za sitnoburžoaske tendencije akumulacije osobnog bogatstva na račun općeg siromaštva, te su stalno ohrabrivani od strane birokracije.

Na vrhu ovoga sustava rastućih antagonizama termidorska se oligarhija, koja je danas svedena uglavnom na Staljinovu bonapartističku kliku, održava terorističkim metodama, ranjavajući socijalnu ravnotežu više nego ikada ranije. Namjera posljednjih sudskih namještaljki bila je *udar na lijevicu*. To je također istinito i za likvidacije vođa Desne opozicije, budući da je desna grupa stare boljševičke partije gledano iz ugla interesa i tendencija birokracije predstavljala *lijevu* opasnost.

Činjenica da je bonapartistička kliku, jednako u strahu od svojih vlastitih desnih saveznika kao što je Butenko, prisiljena u interesu samoočuvanja likvidirati generaciju starih boljševika gotovo do zadnjeg čovjeka, pruža nesumnjivo svjedočanstvo vitalnosti revolucionarnih tradicija među masama jednako kao i njihovo rastuće nezadovoljstvo. Zapadni sitnoburžoaski demokrati, koji su još do jučer proanalizirali Moskovske procese kao čisto zlato, danas neprekidno ponavljaju da ne postoje “niti trockizam, niti trockisti u SSSR-u”. Međutim, ne uspijevaju objasniti zašto se sve čistke provode pod zastavom borbe protiv točno ove opasnosti. Ako nastojimo proučiti “trockizam” u smislu završenog programa ili čak, još izravnije - organizacije, tada je neupitno da je “trockizam” izuzetno slab u SSSR-u. Međutim, njegova neuništiva snaga izranja iz činjenice da izražava ne samo revolucionarnu tradiciju, već i današnju stvarnu opoziciju ruske radničke klase. Socijalna mržnja protiv birokracije pohranjena u radnicima – ovo je točno ono što gledano iz ugla kremljinske klike sačinjava “trockizam”. Ona se smrtnim i potpuno realno utemeljenim strahom plaši veze između duboke, no neartikulirane indignacije radnika i organiziranja Četvrte internacionale. Istrebljenje generacije starih boljševika i revolucionarnih predstavnika srednjih i mladih generacija djelovalo je tako da je poremetilo političku ravnotežu još više u korist desnice, buržoaskog krila birokracije i njezinih saveznika širom zemlje. Od njih, odnosno od desnice, možemo očekivati još odlučnije korake prema reviziji socijalističkog karaktera SSSR-a i njegovog približavanja obrascu “zapadne civilizacije” u fašističkoj formi. Iz ove je perspektive pitanju “obrane SSSR-a” pružena jasnoća.

* Primijetiti potpunu istovjetnost navedene retorike s onom raširenom na početku devedesetih u Hrvatskoj. (nap. prev.)

Ako sutra buržoasko – fašistička grupacija, nazovimo je “Butenkova frakcija”, pokuša zauzeti vlast, “Reissova frakcija” će neumitno zauzeti drugu stranu barikade. Iako bi se privremeno našla u ulozi saveznika Staljina, ona bez obzira na to ne bi branila bonapartističku kliku, već socijalnu bazu SSSR-a, odnosno vlasništvo oduzeto kapitalistima i pretvoreno u državno vlasništvo. Ako će se pokazati da je “Butenkova frakcija” u savezništvu s Hitlerom, tada će “Reissova frakcija” braniti SSSR od vojne intervencije unutar zemlje, kao i na svjetskoj pozornici. Svaki drugi pristup predstavljao bi izdaju. Iako je stoga u okviru strogo definiranih okolnosti nedopustivo unaprijed poricati mogućnost “ujedinjenog fronta” s termidorskom sekcijom birokracije protiv otvorenog napada od strane kapitalističke kontrarevolucije, glavna politička zadaća u SSSR-u ostaje *zbacivanje te iste termidorske birokracije*. Svaki dan koji je dodan njezinoj dominaciji pomaže truljenju temelja socijalističkih elemenata ekonomije, te povećava šanse za kapitalističku restauraciju. Točno se u tom smjeru kreće Kominternu koja je agent i pomagač staljinističke klike u gušenju Španjolske revolucije i demoraliziranju svjetskog proletarijata. Kao i u fašističkim zemljama glavna snaga birokracije ne leži u njoj samoj, već u demoraliziranosti masa u njihovom nedostatku novih perspektiva. Kao i u fašističkim zemljama, od kojih se Staljinova *politička* aparaturna koja je još više osigurana neograničenim divljaštvom ne razlikuje, danas je u SSSR-u moguć samo pripremni propagandni rad. Kao i u fašističkim zemljama poticaj sovjetskom radničkom revolucionarnom ustanku vjerojatno će biti pružen događajima izvan zemlje. Borba protiv Kominternu na svjetskoj razini danas je najvažniji dio borbe protiv staljinističke diktature. Mnogi znakovi ukazuju na to da će Kominternu pad, budući da Kominternu nema *direktnu* bazu u GPU-u, nagovijestiti pad bonapartističke klike i termidorske birokracije u cjelini.

Svježi val revolucije u SSSR-u će nesumnjivo započeti pod zastavom borbe protiv *socijalnih nejednakosti i političke represije*. Dolje sa privilegijama birokracije! Dolje sa stahanovizmom!* Dolje sa sovjetskom aristokracijom i njezinim pozicijama i zapovijedima! Veća jednakost plaća za sve oblike rada!

Borba za slobodu u sindikatima i tvorničkim odborima, za pravo okupljanja i slobodu tiska, izrast će u borbi za regeneraciju i razvoj *sovjetske demokracije*. Birokracija je zamijenila sovjete kao klasne organe s fikcijom univerzalnog glasačkog prava u stilu Hitler – Goebbels. Potrebno je vratiti sovjetima ne samo njihovu demokratsku formu, već i njihov klasni sadržaj. Kao što jednom buržoaziji i kulacima nije bilo dozvoljeno da uđu u sovjete, *sada je potrebno izbaciti birokraciju i novu aristokraciju iz sovjeta*. Reorganizacija *kolektivnih farmi* u skladu s voljom i interesom uključenih radnika!

* *Stahanovizam je ime pokreta za veću produktivnost rada, obaranje norme itd. – u realnosti za snažniju i učinkovitiju eksploataciju radnika, nastalog u SSSR-u 1935.godine (nap. prev.)*

U sovjetima ima mjesta samo za predstavnike radnika, običnih poljoprivrednika na kolektivnim imanjima, seljaka, te članova Crvene armije. Demokratizacija sovjeta nemoguća je bez legalizacije *sovjetskih partija*. Radnici i seljaci sami će svojim slobodnim glasom naznačiti koje partije priznaju kao sovjetske partije.

Revizija *planske ekonomije* od vrha do dna u interesu proizvođača i potrošača! Tvorničkim odborima trebaju biti vraćena prava na kontrolu proizvodnje. Demokratski organizirani potrošački kolektivi trebaju kontrolirati kvalitetu i cijenu proizvoda.

Reorganizacija *kolektivnih farmi* u skladu s voljom i interesom uključenih radnika!

Reakcionarna *internacionalna politika* birokracije mora biti zamijenjena politikom proleterskog internacionalizma. Objaviti kompletnu diplomatsku korespondenciju Kremlja. Dolje s tajnom diplomacijom!

Svi politički procesi, namješteni od strane termidorske birokracije, trebaju biti revidirani u svjetlu potpune dostupnosti javnosti i pune otvorenosti, te integriteta. Samo pobjedonosni revolucionarni ustanak potlačenih masa može oživjeti sovjetski režim i garantirati njegov daljnji napredak prema socijalizmu. Postoji samo jedna partija sposobna za vođenje sovjetskih masa u pobunu – partija Četvrte internacionale.

Dolje s birokratskom bandom Kaina – Staljina!

Živjela sovjetska demokracija!

Živjela internacionalna socijalistička revolucija!

Protiv oportunizma i neprincipijelnog revizionizma

Politika partije Leona Bluma u Francuskoj iznova pokazuje da reformisti nisu sposobni išta naučiti čak niti iz najtragičnijih lekcija. Francuska socijaldemokracija robovski oponaša politiku njemačke socijaldemokracije i kreće se prema istom kraju. Unutar nekoliko desetljeća Druga internacionala se ispreplela s buržoaskim poretkom, zapravo postavši njegov dio, te sada zajedno s njime trune. Treća internacionala je krenula putem reformizma u trenucima kada kriza kapitalizma definitivno postavlja radničku revoluciju kao pitanje dana. Kominternina politika u Španjolskoj, te danas Kini – politika ropske poslušnosti pred “demokratskom” i “nacionalnom” buržoazijom – pokazuje da je Kominternina jednako nesposobna bilo dalje učiti iz bilo čega, bilo promijeniti se. Birokracija, koja je postala reakcionarna snaga u SSSR-u, ne može igrati revolucionarnu ulogu na svjetskoj pozornici. Anarhosindikalizam je općenito govoreći prošao isti tip evolucije. U Francuskoj je sindikalna birokracija Leona Jouhauxa već prije dugo vremena postala buržoaska agencija u radničkoj klasi. U Španjolskoj se anarhosindikalizam otrekao svoje tobožnje revolucionarnosti, te postao peti kotač u kočiji buržoaske demokracije. Prijelazne centrističke organizacije okupljene oko Londonskog biroa predstavljaju samo “lijeve” privjeske socijaldemokracije ili Kominterne. Pokazale su potpunu nesposobnost da pronađu glavu i rep političke situacije i iz nje izvuku revolucionarne zaključke. Njihovu najvišu točku predstavljao je španjolski POUM koji se u revolucionarnim uvjetima dokazao potpuno nesposobnim da slijedi revolucionarnu liniju. Tragični porazi koje je svjetsko radništvo pretrpjelo tokom dugog perioda godina osudili su oficijelne organizacije na još veći konzervativizam, te paralelno s time poslali sitnoburžoaske “revolucionare” izgubljenih iluzija u potjere za “novim putevima”. Kao i uvijek tokom epoha reakcije i odumiranja sa svih se strana pojavljuju nadri-liječnici i šarlatani koji teže revidirati cijelo kretanje revolucionarne misli. Umjesto da uče od prošlosti, oni je “odbacuju”. Neki otkrivaju nekonzistentnosti marksizma, drugi objavljuju propast boljševizma. Neki revolucionarnu doktrinu krive za pogreške i zločine onih koji su je izdali; drugi proklinju medicinu zato što ne jamči trenutni i čudesni oporavak. Oni smjeliji obećavaju da će otkriti lijek za sve bolesti, te anticipirajući otkriće zahtijevaju sakaćenje klasne borbe. Mnoštvo proroka “novoga morala” priprema se da regenerira radnički pokret uz pomoć etičke homeopatije. Većina ovih apostola je uspjela u tome da sami postanu moralni invalidi prije dolaska na bojno polje. Pod imenom “novih puteva” radništvu se nude stari recepti, davno pokopani u arhivima pred-marksističkog socijalizma.

Četvrta internacionala objavljuje beskompromisni rat birokracijama Druge, Treće, Amsterdamske i Anarho-sindikalističke internacionale, jednako kao i njihovim centrističkim satelitima, reformizmu bez reformi, demokraciji u savezništvu s GPU – om, pacifizmu bez mira, anarhizmu u službi buržoazije, “revolucionarima” koji žive u

smrtnom strahu od revolucije. Sve ove organizacije nisu obećanja za budućnost, već raspadnuti zaostaci prošlosti. Epoha ratova i revolucija sravnati će ih sa zemljom.

Četvrta internacionala ne traži i ne otkriva lijek za sve bolesti. Ona svoje mjesto u potpunosti traži uz marksizam kao jedinu revolucionarnu doktrinu koja nam omogućava da razumijemo stvarnost, razotkrijemo uzroke koji stoje iza poraza, te da se svjesno pripremimo za pobjedu. Četvrta internacionala nastavlja tradiciju boljševizma koji je prvi radništvu pokazao kako zauzeti vlast. Četvrta internacionala odbacuje nadri – liječnike, šarlatane i nepozvane učitelje morala. U društvu utemeljenom na eksploataciji najviši moral je onaj socijalne revolucije. Sve metode koje podižu klasnu svijest radnika, njihovo povjerenje u vlastite snage, te spremnost na samopožrtvovnost u borbi, su dobre. Nedopustive metode su one koje uvode strah i podložnost u potlačenima pred tlačiteljima, koje slamaju duh otpora i gnjev prema nepravdi ili zamjenjuju volju masa voljom vođa; predanost prisilom, a analizu stvarnosti demagogijom i namještaljkama. Zbog toga su socijaldemokracija, koja prostituirala marksizam, te staljinizam, koji je antiteza boljševizma, smrtni neprijatelji proleterske revolucije i njezinog morala.

Suočiti se sa stvarnošću iskreno, ne tražiti liniju najmanjeg otpora, nazivati stvari njihovim pravim imenom, govoriti istinu masama bez obzira na to koliko ona gorka bila, ne bojati se zapreka, biti iskren u malim i u velikim stvarima, zasnivati program na logici klasne borbe, biti hrabar kada dođe čas za akciju – to su pravila Četvrte internacionalne. Ona je pokazala da može plivati protiv struje. Nadolazeći historijski val podići će je na svome brijegu.

Protiv sektaštva

Pod utjecajem izdaje povijesnih organizacija proletarijata na periferiji Četvrte internacionalne pojavljuju se ili oživljuju različita sektaška raspoloženja i grupacije različitog tipa. U njihovoj osnovi leži odbijanje borbe za djelomične i prijelazne zahtjeve, odnosno za elementarne interese i potrebe radnih masa, onakvih kakve su one danas. Pripremanje za revoluciju sektašima znači uvjeravanje samih sebe u superiornost socijalizma. Oni predlažu okretanje svojih leđa “starim” sindikatima, odnosno desecima milijuna organiziranih radnika – kao da bi mase nekako mogle živjeti izvan uvjeta stvarne klasne borbe! Ostaju indiferentni na borbu unutar reformističkih organizacija – kao da je moguće pridobiti mase bez upliva u njihove svakodnevne borbe! Odbijaju povući razliku između buržoaske demokracije i fašizma – kao da bi mase mogle a da ne osjećaju razliku na svim stranama! Sektaši mogu razlikovati samo dvije boje : crvenu i

crnu. Zbog toga pojednostavljaju stvarnost, kako se ne bi dovodili u iskušenje. Odbijaju povući razliku između sukobljenih strana u Španjolskoj iz razloga što obje strane imaju buržoaski karakter. Iz istog razloga smatraju nužnim sačuvati “neutralnost” u ratu između Japana i Kine. Negiraju principijelnu razliku između SSSR-a i imperijalističkih zemalja, te zbog reakcionarne politike sovjetske birokracije odbacuju obranu novih oblika vlasništva, stvorenih Oktobarskom revolucijom, od imperijalističkih napada. Nesposobni da nađu pristup masama, oduševljeno optužuju mase za nesposobnost podizanja na razinu revolucionarnih ideja. Ovi sterilni političari općenito nemaju potrebu za mostom u obliku prijelaznih zahtjeva, budući da niti ne namjeravaju prijeći na drugu obalu. Oni jednostavno besposličare na jednom mjestu, zadovoljavajući se ponavljanjem istih mršavih apstrakcija. Politički događaji su za njih prilika za komentar, no ne i za akciju. Budući da sektaši, kao i uopće svi tipovi šeptrlja i čudotvoraca, na svakom koraku udaraju u stvarnost, oni žive u stanju besprekidne isprovociranosti; žaleći se na “poredak” i “metode”, te se neprekidno kupaju u sitnim intrigama. U svojim vlastitim krugovima oni obično provode despotski režim. Politička slabost sektaštva, ne otkrivajući revolucionarne puteve, služi kao sjenovita dopuna slabosti oportunistima. U praktičnoj politici sektaši se u borbi protiv marksizma uvijek udružuju s oportunistima, posebno s centristima. Većina sektaških grupa i klika, hranjenih slučajnim mrvicama sa stola Četvrte internacionale vodi “nezavisan” organizacijski život, s velikim pretenzijama, no bez ikakve šanse za uspjeh. Boljševici – lenjinisti bez gubitka vremena smireno prepuštaju ove grupe njihovoj vlastitoj sudbini. Međutim, sektaške tendencije se mogu naći i u našim vlastitim redovima, te pokazuju uništavajući učinak po rad pojedinih sekcija. S njima nije moguće postići ikakav daljnji kompromis čak niti za jedan dan. Ispravna politika u odnosu prema sindikatima je temeljni uvjet za pripadanje Četvrtoj internacionali. Onaj tko ne traži i ne pronalazi put prema masama nije borac, već teški teret partiji. Program nije formuliran za uredništva ili za vođe klubova za diskusiju, već za revolucionarnu akciju milijuna. Čišćenje redova Četvrte internacionale od sektaštva i neizlječivih sektaša je primarni uvjet revolucionarnog uspjeha.

Otvoriti put radnicama! Otvoriti put omladini!

Poraz Španjolske revolucije dizajniran od strane njezinih “vođa”, sramotni bankrot Narodnog fronta u Francuskoj, te razotkrivanje moskovskih pravnih prijevara – sve ove stvari ukupno predstavljaju nepopravljivi udar na Kominternu, te ujedno i smrtno rane svim njezinim saveznicima – socijaldemokratima i anarhosindikalistima. To naravno ne znači da će članovi ovih organizacija smjesta pristupiti Četvrtoj internacionali. Starija generacija, koja je pretrpjela užasne poraze, u velikom će broju napuštati pokret. Također, Četvrta internacionala se sigurno ne bori da postane azil za revolucionarne invalide, te birokrate i karijeriste lišene iluzija. Naprotiv, potrebne su stroge preventivne mjere protiv mogućeg pritjecanja sitnoburžoaskih elemenata koji sada caruju u

aparaturi starih organizacija u našu partiju - dugačak probni period za one kandidate koji nisu radnici – posebno za partijske birokrate, onemogućivanje zauzimanje odgovornih pozicija tokom prve tri godine itd. Za karijerizam, čir starih internacionala, nema i neće biti mjesta u Četvrtoj internacionali. Samo oni koji žele živjeti za pokret, a ne o trošku pokreta naći će pristup nama. Revolucionarni radnici moraju se osjećati kao gospodari. Vrata naših organizacija za njih su širom otvorena. Naravno, čak i među radnicima koji su se u jednom trenutku izdigli do prvih redova nema ih malo koji su umorni i koji su izgubili iluzije. Oni će, barem u narednom periodu, ostati promatrači. Kada program ili organizacija istroši generaciju koja ga je nosila na ramenima on se također istroši. Pokret se oživljuje omladinom koja je slobodna od odgovornosti za prošlost. Četvrta internacionala posebnu pozornost poklanja mladoj generaciji proletarijata. Sva njezina politika nastoji inspirirati omladinu vjerom u njezinu vlastitu snagu i u budućnost. Samo svježi entuzijazam i agresivni duh omladine može garantirati prethodni uspjeh u borbi; samo uspjeh može vratiti najbolje elemente starije generacije na put revolucije. Tako je bilo i tako će biti.

Oportunističke organizacije po svojoj prirodi usmjeravaju glavnu pozornost na najviše slojeve radničke klase, te stoga ignoriraju omladinu i radnice. Međutim, raspad kapitalizma najjače udara ženu kao radnicu i domaćicu. Sekcije Četvrte internacionale trebaju tražiti bazu za podršku među najeksploatiranim slojevima radničke klase; u skladu s time među radnicama. Tu će pronaći neiscrpane zalihe odanosti, nesebičnosti i spremnosti na žrtvu.

Dolje s birokracijom i karijerizmom!

Otvoriti put omladini!

Otvoriti put radnicama!

Ovi su slogani utkani u zastavu Četvrte internacionale.

Pod zastavom Četvrte internacionale!

Skeptici pitaju: zar je već došao trenutak za osnivanje Četvrte internacionale? Nemoguće je, kažu, “umjetno” stvoriti Internacionalu; ona može izrasti samo iz velikih događaja itd., itd. Sva ova opažanja jedino pokazuju da skeptici nisu upotrebljivi za izgradnju nove internacionale. Oni su dobri gotovo za ništa. Četvrta internacionala je već izrasla iz velikih događaja: najvećih poraza proletarijata u povijesti. Uzroci ovih poraza trebaju se potražiti u degeneraciji i izdaji starog vodstva. Klasna borba ne dozvoljava prekide. Treća je internacionala, slijedeći Drugu, mrtva za ciljeve revolucije. Živjela Četvrta internacionala! No, je li već došlo vrijeme za proklamiranje njezinog stvaranja?...Skeptici se nisu utišali. Četvrta internacionala, odgovaramo, nema potrebu da bude “proklamirana”. Ona postoji i ona se bori. Je li slaba? Jest, njezini redovi nisu brojni budući da je još uvijek mlada. Oni su još uvijek uglavnom kadrovi. No kadrovi su jamstvo za budućnost. Van tih kadrova ne postoji niti jedna revolucionarna struja na ovome planetu koja uistinu zaslužuje to ime. Ako je naša internacionala još uvijek brojčano slaba, ona je jaka u doktrini, programu, tradiciji, te u nemjerljivom temperamentu svojih kadrova. Neka onaj tko to ne doživljava danas u međuvremenu stoji po strani. Sutra će to postati očitije.

Četvrta internacionala već je danas zaslužno predmet mržnje staljinista, socijaldemokrata, buržoaskih liberala i fašista. Za nju nema i ne može biti mjesta niti u jednom Narodnom frontu. Ona beskompromisno najavljuje borbu svim političkim grupacijama potpuno vezanim voljom buržoazije. Njezina zadaća – ukidanje kapitalističke dominacije. Njezin cilj – socijalizam. Njezina metoda – proleterska revolucija.

Bez unutrašnje demokracije nema revolucionarnog obrazovanja. Bez discipline nema revolucionarne akcije. Unutrašnja struktura Četvrte internacionale zasniva se na principima *demokratskog centralizma*: potpuna sloboda diskusije, maksimalno jedinstvo djelovanja.

Postojeća kriza ljudske kulture kriza je radničkog vodstva. Napredni radnici, ujedinjeni u Četvrtoj internacionali, pokazuju svojoj klasi izlaz iz krize. Oni nude program zasnovan na internacionalnom iskustvu u radničkoj borbi, te borbi svih potlačenih na svijetu za oslobođenje. Oni nude neokaljanu zastavu.

